

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Adéla Kolowratová

Informační povinnost mezi manžely a její procesní aspekty

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Informační povinnost mezi manžely a její procesní aspekty vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Praze dne 29.3.2018

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a komentáře k této diplomové práci.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Aplikační dopady ekonomické roviny ustanovení § 688 OZ	10
1.2. Vztah obecného a zvláštního?.....	10
1.2.1. Ustanovení § 1118 OZ – lex specialis	10
1.2.2. Ustanovení § 688 OZ – lex generalis.....	13
2. Povaha ustanovení § 688 OZ	14
2.1. Osobní a majetková práva	14
2.2. Dispozitivní či kogentní norma.....	15
2.2.1. Ustanovení § 688 OZ jako pravidlo chování?.....	15
2.2.2. Posouzení kogentnosti ustanovení § 688 OZ na základě generální klauzule § 1 odst. 2 OZ.....	17
3. Rovina ekonomická	22
3.1. Příjmy manžela	22
3.2. Jméno manžela	23
4. K možnosti vymáhat právo na informace soudní cestou ...	24
4.1. Ustanovení § 688 OZ - lex imperfecta ?	25
4.2. Poměrování práva na informace s právem na soukromí.....	28
5. Žaloba	32
5.1. Petit žaloby, resp. co může manžel skutečně požadovat?	34
6. Výkon rozhodnutí	35

7. Praktická využitelnost institutu.....	37
7.1. Vztah ustanovení § 688 OZ a vyživovací povinnosti mezi manžely dle § 697 OZ.....	38
7.2. Vztah ustanovení § 688 OZ a vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely dle § 760 OZ a násl.....	40
Závěr.....	42
Seznam použitých zdrojů	45
Shrnutí	48
Abstract	49
Seznam klíčových slov/Key words.....	50

Seznam použitých zkratk

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník	OZ
Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád	OSŘ
Zákon 94/1963 Sb., zákon o rodině	ZOR
Společné jmění manželů	SJM

Úvod

Diplomová práce se věnuje institutu informační povinnosti mezi manžely, který je zakotven v § 688 OZ. Jedná se o zcela nové ustanovení, jež v předchozí právní úpravě zákona 40/1964 Sb., občanského zákoníku absentovalo. Téma považuji za mimořádně aktuální a to zejména vzhledem k možným dopadům, bude-li právo manžela dle § 688 OZ uplatněno. Aktuálnost však spatřuji i v kontroverzi, kterou ustanovení § 688 OZ v rámci odborné veřejnosti vyvolává, přičemž pohled na toto téma není jednotný. Například, co se týče procesního aspektu informační povinnosti, pohledy na tento jsou v rámci odborné literatury rozdílné. Přestože někteří autoři výslovně připouští možnost domáhat se práva na informace soudní cestou (např. autoři komentáře C.H.Beck), jiní jsou v této problematice spíše skeptičtí a ustanovení § 688 OZ považují jen za jakousi morální deklaraci (např. JUDr. Svoboda)¹.

Hlavním cílem diplomové práce je důkladně analyzovat veškeré aspekty týkající se daného institutu. Z hlediska hmotného práva je to zejm. zhodnocení povahy ustanovení § 688 OZ a jeho aplikační dopad. Cílem procesní stránky diplomové práce je zodpovězení otázky, zda je možné právo na informace vymáhat prostřednictvím žaloby a rovněž posouzení praktických dopadů informační povinnosti. Mám za to, že z praktického hlediska hraje významnější roli ekonomická rovina § 688 OZ, která zahrnuje informace o příjmech a stavu jmění, přičemž tato se jeví z hlediska hmotného i procesního práva spornější než rovina běžných povinností. Z uvedeného důvodu bude věnována větší pozornost právě ekonomické rovině § 688 OZ. Za nepřímý cíl diplomové práce jsem dále vytyčila kritické zhodnocení názorů, které se ve vztahu k informační povinnosti mezi manžely objevují napříč odbornou veřejností.

Co se týče dosavadního zpracování tématu, toto je velmi strohé. K uvedenému tématu se vyjadřuje téměř výhradně komentářová literatura. S výjimkou komentáře nakladatelství Leges² je výklad k § 688 OZ pojat velmi stručně, s absencí hlubší analýzy. Odborné články či zamyšlení zabývající se z větší části tématem informační povinnosti se až na výjimky téměř nevyskytují. Dle mého názoru fakt, že téma zatím nebylo hlouběji zpracováno, je jednak důsledkem jeho absence v zákoně 40/1964 Sb., občanském zákoníku a jednak důsledkem nejistoty, jakým způsobem výklad uchopit. Rovněž k tomu

¹ SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

² MELZER, Filip, TÉGL Petr. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání. Praha: Leges, 2016

přispívá i skutečnost, že rozhodovací činnost soudů v souvislosti s § 688 OZ prozatím mlčí.

Za ústřední metodický přístup v diplomové práci byl zvolen výklad právních norem, který hodlám užít jak v části hmotněprávní, tak procesní. Dané téma bude rovněž rozebráno na dílčí části či složky, kdy tyto budou zkoumány dále jednotlivě. Za stěžejní výkladový cíl je zvolen objektivně teleologický, neboť v souvislosti se všemi zkoumanými jevy musí být tyto v souladu se smyslem a účelem ustanovení § 688 OZ. Rovněž bude v práci zahrnut subjektivně historický výkladový cíl a v neposlední řadě užiji metodu jazykového výkladu.

Výzkumné otázky pak zásadně korespondují s názvy jednotlivých kapitol a podkapitol, přičemž tyto na sebe logicky navazují. Klíčovou výzkumnou otázkou hmotněprávní části diplomové práce je kogentnost či dispozitivnost § 688 OZ a rovněž aplikační dopad ustanovení, resp. zodpovězení, zda lze ustanovení aplikovat na veškeré informace o příjmech a stavu jmění manžela, popřípadě zda lze aplikaci § 688 OZ zúžit pouze na příjmy a jmění, které nejsou zahrnuty v SJM. Stěžejní výzkumnou otázkou procesní části je faktická vymahatelnost informační povinnosti a také jaká je praktická využitelnost ustanovení § 688 OZ ve vztahu k jiným institutům rodinného práva, zejména k vyživovací povinnosti mezi manžely dle § 697 OZ a vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely dle § 760 OZ a násl.

Jak je již shora uvedeno, základní členění diplomové práce spočívá v rozdělení na hmotněprávní a procesní část. Stručný přehled obsahu lze vymezit následovně:

1. Aplikační dopady ekonomické roviny ustanovení § 688 OZ – zhodnocení skutečného aplikačního dopadu ustanovení a jeho vztah k ustanovení § 1118 OZ a násl., který zakotvuje právo podílového spoluvlastníka na vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno. Kapitola je významná i z důvodu svého přesahu do procesní roviny ustanovení.

2. Povaha ustanovení § 688 OZ – posouzení povahy ustanovení z hlediska osobního či majetkového charakteru a následně z hlediska kogentnosti či dispozitivnosti ustanovení. Případná kogentnost bude posuzována na základě generální klauzule § 1 odst. 2 OZ, respektive na základě všech aspektů testu kogentnosti. Součástí testu je tak objektivní zhodnocení případného odchýlení se od dobrých mravů, veřejného pořádku a ochrany slabší strany.

3. Rovina ekonomická – vytyčeným obsahem kapitoly je zejména zkoumání skutečného předmětu informační povinnosti, zejména zda lze za předmět ustanovení § 688 OZ považovat pouze příjmy nebo i výdaje, resp. dluhy manžela, který je tázán.

4. K možnosti vymáhat právo na informace soudní cestou – jedná se o stěžejní kapitolu procesní části diplomové práce. Cílem je zhodnotit, zda je právo zakotvené v ustanovení § 688 OZ vymahatelné přímo, samo o sobě. Hlavním prostředkem, jak zodpovědět na položenou otázku je tzv. test poměrnosti cíle a prostředku, přičemž je zkoumán vztah práva na informace manžela, který informace požaduje, ke vztahu práva na soukromí manžela, který má informace poskytnout. Uvedený test považuji za vhodnější než klasický test proporcionality, který je používán při střetu základních práv a svobod či právních principů a neslouží k řešení kolize právních norem.³

5. Žaloba – logickou součástí procesní stránky diplomové práce je posouzení struktury žaloby. V uvedené kapitole považuji za klíčové zkoumání formulace žalobního petitu, respektive zda může žalobce požadovat nejen sdělení informace, ale i její prokázání, například předložením výplatní pásky či výpisu z účtu.

6. Výkon rozhodnutí – kapitola je zaměřena především na posouzení způsobu výkonu rozhodnutí. Odborná literatura se přitom shoduje, že jediný možný způsob je ukládání pokut dle § 351 OSŘ. Uvedený způsob s sebou však nese praktické problémy, zejména lze předpokládat, že pokuty budou fakticky povinným manželem hrazeny z prostředků, které jsou součástí SJM.

7. Praktická využitelnost institutu – poslední kapitola diplomové práce je věnována aplikaci informační povinnosti v souvislosti s jinými instituty rodinného práva. Jinými slovy řečeno, využitelnost informační povinnosti v jiném řízení, nežli pouze v samostatném řízení dle § 688 OZ, kdy manžel požaduje sdělení informace bez dalšího.

Závěr – zhodnocení stanovených cílů diplomové práce a zodpovězení položených výzkumných otázek.

³ HURDÍK, Jan. LAVICKÝ, Petr. TELEČ, Ivo. *Občanské právo hmotné: Obecná část, Ochrana osobnosti*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 140 s.

1. Aplikační dopady ekonomické roviny ustanovení § 688 OZ

1.2. Vztah obecného a zvláštního?

Aplikační dopad ekonomické roviny ustanovení § 688 OZ, resp. práva manžela znát údaje o příjmech a stavu jmění druhého manžela, je dle mého názoru značně nejasný. Zákon totiž nehovoří pouze o „příjmu“ a „jmění“ jako takovém, nýbrž o „svém příjmu“ a „svém jmění“. Ke škodě věci není zjevné, zda je tímto myšleno pouze jmění ve výlučném vlastnictví manžela, nebo veškeré jmění v jeho vlastnické sféře, a tedy i to, které spadá do **společného jmění manželů**. Zodpovězení této otázky však vnímám jako krajně důležité.

Vzhledem k existenci obdobného institutu v úpravě spoluvlastnictví, konkrétně § 1118 a § 1119 OZ, se nabízí otázka, zda není namístě považovat § 688 OZ „pouze“ za *lex generalis*, přičemž pro úpravu informační povinnosti vztahující se k předmětům spadajících do SJM by byla užita právě ustanovení v úpravě spoluvlastnictví jako *lex specialis*. Komentářová literatura již tento závěr v krátkosti a bez podrobnějšího zkoumání nastiňuje v souvislosti se jměním manžela, a to tak, že stav jmění manžela je rozhodný v případě absence společného jmění manželů.⁴

Rozlišení norem obecných a speciálních spočívá v tom, že v normě obecné je určitý jev obsažen obecněji nežli v normě speciální, přičemž zahrnuje širší množinu daného jevu. Norma speciální tak vymezuje konkrétnější případy, které by bez této speciální úpravy jinak spadaly pod normu obecnou.⁵ Pro určení § 1118 OZ jako *lex specialis* vůči § 688 by tak § 1118 OZ musel zahrnovat stejný jev jako v případě § 688 OZ, avšak v konkrétnější podobě.

1.2.1. Ustanovení § 1118 OZ – *lex specialis*

Až na zákonem stanovené výjimky je dle § 709 odst. 1 OZ součástí společného jmění manželů to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství. § 710 OZ pak stanoví, že součástí jsou (opět až na výjimky) i dluhy⁶ převzaté za trvání manželství.

⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. 1.* Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 73 (§ 688).

⁵ HANUŠ, Libor. K materiální derogaci (interpretačním derogačním pravidlům). *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 24, s. 898 - 901

⁶ V kapitole 3.1. *Příjmy manžela* je rozebráno, že informační povinnost se nevztahuje pouze na „příjmy“, nýbrž i na „výdaje“ resp. dluhy manžela

Zákonná úprava společného jmění manželů není omezena pouze co do oddílu 2, dílu 4, části II OZ, když § 712 OZ odkazuje na obdobné užití ustanovení o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví. Zde však musíme respektovat zákonem stanovenou hierarchii. Nejprve je zapotřebí požadované ustanovení hledat v úpravě společnosti a pouze v případě neúspěchu aplikovat ustanovení o spoluvlastnictví.⁷ Rovněž nelze s ohledem na § 2 odst. 2 OZ příslušné ustanovení aplikovat, odporuje-li svým smyslem a účelem institutu SJM.⁸

Mám za to, že úprava společnosti vhodné ustanovení nenabízí⁹, nicméně § 1118 OZ v rámci úpravy spoluvlastnictví již za přílehlavé považuji. Toto stanoví právo spoluvlastníka vůči druhému spoluvlastníku na vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno. Dle odborné literatury je zejména smyslem ustanovení § 1118 OZ „zajistit spoluvlastníkovi, který se na výkonu správy přímo nepodílí, přístup k informacím, jež se k věci vztahují a ke kterým nemá přímý přístup z důvodu výkonu správy jiným spoluvlastníkem.“¹⁰ Smysl ustanovení je tedy možné vnímat do jisté míry shodně se smyslem a účelem § 688 OZ, kterým je právo manžela znát skutečnosti, jež mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku.¹¹ Obě ustanovení tak míří k informovanosti manžela, resp. spoluvlastníka, v oblasti, která má dopad i do jeho sféry.

V souvislosti s osobou povinnou poskytnout informaci dle § 1118 OZ považuji za důležité zmínit i fakt, že touto není jen správce společné věci, ale dle judikatury Nejvyššího soudu také osoba, která vykonává správu společné věci pouze fakticky, bez souhlasu ostatních spoluvlastníků.¹² Obdobně ani pro účely SJM tak nebude podstatné, zda se manželé dohodli na tom, kdo určitou věc náležející do SJM spravuje. Uvedené vnímám jako podstatné zejména v situacích, kdy manžel nemá vědomost např. o nemovitosti, která je z právního hlediska součástí SJM, avšak fakticky ji spravuje druhý manžel. Mám za to, že tento závěr lze užít i v případě bankovního účtu manžela, o jehož existenci druhý manžel netuší. Pohledávka z účtu u peněžního ústavu je v tomto případě

⁷ MELZER, Filip. TĚGL, Petr. IN MELZER, Filip, TĚGL Petr. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1.* 1. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 354 (§ 712).

⁸ Tamtéž

⁹ Na první pohled je možné uvažovat o použití ustanovení § 2734. Toto však stanoví aktivní povinnost správce chovat se určitým způsobem v průběhu času. Na rozdíl od § 688 a § 1118, která zakládají pouze právo manžela, resp. spoluvlastníka požadovat jistý druh informace.

¹⁰ KRÁLÍK, Michal. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474).* 1. Vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 425 (§ 1118).

¹¹ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1.* 1. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 158 (§ 689).

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2006, sp. zn. 22 Cdo 2058/2005

výlučnou pohledávkou manžela. Z tohoto důvodu manžela nelze považovat pouze za správce, jelikož je v postavení výlučného vlastníka označené pohledávky. Následně však má tento manžel vůči SJM dluh, resp. SJM má za tímto manželem pohledávku. Z logiky věci pak vyplývá, že i přes výlučnou pohledávku manžela, kterou má za peněžním ústavem by měla být i tato předmětem práva na vyúčtování.

Na právo zakotvené v § 1118 OZ obsahově navazuje § 1119 OZ, jenž stanoví okamžik, ve kterém se lze práva na vyúčtování domáhat. Tímto je uplynutí doby obvyklé povaze správy společné věci, při zániku spoluvlastnictví nebo při zániku účasti v něm, anebo z jiných důležitých důvodů. Posledně zmíněné přitom považují za klíčové v případě užití tohoto ustanovení pro účely práva na informaci ohledně předmětu spadajícího do SJM. Samozřejmě lze v této souvislosti poznamenat, že § 688 OZ je aplikačně širší, neboť nestanoví, kdy lze informaci požadovat, na rozdíl od § 1119 OZ. Mám však za to, že již samotná skutečnost, že jeden z manželů disponuje se společným jměním určitým způsobem a druhý z manželů nemá o tomto povědomí, je dostatečně důležitým důvodem ve smyslu § 1119 OZ, a to právě s ohledem na možné dopady SJM na rodinný život, hospodaření domácnosti, popřípadě na životní úroveň manželů. Již konkrétně je možno za důležitý důvod považovat například situaci, kdy manžel odmítá druhému manželovi sdělit informace o stavu a pohybu na bankovním účtu, se kterým disponuje pouze on, avšak který zároveň podléhá SJM.¹³ Z opačné perspektivy v případě informační povinnosti dle § 688 OZ je přípustné dojít k závěru, že (ačkoli to právní úprava nestanoví výslovně) bude manžel moci informaci požadovat rovněž z důležitého důvodu, a to opět v návaznosti na účel ustanovení, kterým je právo manžela znát skutečnosti, jež mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku.¹⁴

Za dílčí závěr lze přijmout fakt, že § 1118 OZ zahrnuje obsahově stejný jev jako § 688 OZ, avšak v užší podobě, když zahrnuje pouze informace o příjmech a jmění spadajících do SJM.

¹³ VRCHA, Pavel. *K právu manžela, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění* [online]. vrcha.webnode.cz, 7. Října 2015 [cit. 24. února 2018]. Dostupné na <https://vrcha.webnode.cz/news/k-pravu-manzela-aby-mu-druhy-manzel-sdelil-udaje-o-svych-prijmech-a-stavu-sveho-jmeni/>.

¹⁴ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 158 (§ 689).

1.2.2. Ustanovení § 688 OZ – lex generalis

Výše bylo nastíněno, že norma obecná zahrnuje širší množinu daného jevu nežli norma speciální. Nyní je zapotřebí určit zbývající aplikační dopad § 688 OZ po vyjmutí množiny, která spadá do § 1118 OZ.

Zbytkovou část je možné rozdělit do dvou kategorií. Obě však zahrnují pouze výhradní jmění manžela. **První** obsahuje výjimky ze zákonného režimu SJM, resp. případy, kdy manžel i přes existenci zákonného režimu SJM nabývá do svého výlučného vlastnictví. Jedná se o případy upravené v § 709 odst. 1 OZ, tedy to, co:

- slouží osobní potřebě jednoho z manželů;
- nabyt darem, děděním nebo odkazem jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl;
- nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku

Součástí první kategorie jsou rovněž pasiva upravená v § 710 OZ, tedy dluhy převzaté za trvání manželství:

- týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku
- pokud je převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Do první kategorie by měly být zahrnuty také příjmy dle § 712 odst. 2 OZ: částky výdělků, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti, a to do okamžiku než manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyt možnost s nimi nakládat a staly se tak součástí SJM. Informační povinnost dle § 688 OZ tak bude zahrnovat informaci o pohledávce manžela, která je (do okamžiku plnění dle ní poskytnutého) výhradním majetkem tohoto manžela.¹⁵

Druhá kategorie zahrnuje situace, kdy si snoubenci, popřípadě manželé, ujednají manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu. Informační povinnost § 688 OZ bude dopadat na příjmy a jmění manžela, pokud smluvený režim spočívá v:

- režimu oddělených jmění dle § 717 OZ ve spojení s § 729 OZ

¹⁵ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip, TÉGL P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. 1.* Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 347 (§ 711)

- v režimu vyhradzující vznik SJM ke dni zániku manželství dle § 717 OZ
- v režimu zúžení rozsahu SJM – zde pouze co do zbytkové oblasti, kterou manželé z úpravy SJM vyloučili – dle § 717 OZ.

Argumentem, proč § 688 OZ vnímat jako *lex generalis*, je i jeho systematické zařazení v OZ, a to v oddílu *Obecná ustanovení*, která se obvykle aplikují v případě, pokud není obsažena úprava speciální (např. obecná úprava nájmu ve vztahu ke speciální úpravě nájmu bytu). Tento argument je však třeba vnímat pouze doplňkově, neboť *Obecná ustanovení Dílu 4, Hlavy I části II OZ* obsahují především osobní práva manželů, nikoli obecnou úpravu, na kterou by bylo možné dále navázat úpravou speciální, jež by užití obecné úpravy vylučovala.

2. Povaha ustanovení § 688 OZ

2.1. Osobní a majetková práva

Práva a povinnosti manželů se tradičně dělí dle jejich charakteru na osobní a majetková. Uvedenou kategorizaci používal již obecný zákoník občanský, jenž k této uvádí, že osobní práva manželská jsou podřízena všeobecným hlediskům o právech osobních, kdežto majetková práva pak ustanovením obligačním a věcněprávním, přičemž za hlavní rozdíl je považováno, že „*práva osobní jsou nepřenositelná a nezděditelná, kdežto práva věcná čili majetková z manželství vznikající jsou jako jiná věcná práva přenositelná a popřípadě i zděditelná.*“¹⁶ Teorie v minulosti rozeznávala i třetí kategorii, a sice práva osobně-majetkového charakteru, tedy práva, která jsou majetková, ale svou povahou vázána na osobu jednoho z manželů. V současnosti však odborná veřejnost od třetí kategorie upouští¹⁷, popřípadě ji považuje za subkategorii práv majetkových.¹⁸

Mám za to, že poměrně jasný je osobní charakter druhé věty § 688 OZ, upravující právo na informace ohledně studijních, pracovních a podobných činnostech, v tomto ohledu ustanovení není třeba hlouběji rozebírat. Naopak jisté pochybnosti o povaze

¹⁶ SEDLÁČEK, Jaromír. IN ROUČEK, František. SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první.* Reprint původního vydání, Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., s. 455 (§ 89).

¹⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975).* 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 75-88 (§ 687).

¹⁸ TELEČEK, Ivo. Subjektivní práva rodinná. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 77.

ustanovení může vyvolávat jeho první věta, neboť hovoří o „příjmech“ a „jmění“, jež jsou obecně svázány s majetkovými právy.

Z pohledu systematiky zákona je ustanovení obsaženo v *dílu 4 Povinnosti a práva manželů, oddílu I Obecná ustanovení*, kdy tento upravuje převážně osobní práva mezi manžely, majetkovým právům se pak věnuje *Oddíl II Manželské majetkové právo*. Z uvedené systematiky však nelze pro určení osobního/majetkového charakteru jednoznačně vycházet, neboť *oddíl I Obecná ustanovení* neobsahuje výlučně práva osobní, nýbrž také některá práva majetková, příkladmo výživné mezi manžely zakotvené v § 697 OZ.

Majetkovými právy obecně jsou chápána práva mající za svůj předmět majetkové hodnoty či plnění majetkové povahy.¹⁹ Uvedené není dle mého názoru v případě § 688 OZ věty první naplněno, neboť samotným předmětem práva na informace i sdělení poskytnuté na základě tohoto práva je toliko informace o příjmech a stavu jmění, nikoli příjem (jmění) samotný.

Osobní charakter můžeme v § 688 OZ spatřovat i z důvodu dispozice s předmětným právem na informace. Platí, že „osobní práva zásadně nejsou předmětem dispozic (jde o práva nepřevoditelná, nedělitelná), zatímco u majetkových práv je tomu naopak (zásadně převoditelná i děditelná jsou).“²⁰ Nelze považovat za přijatelnou situaci, kdy manžel převede právo na informaci, např. o stavu jmění druhého manžela, na třetí osobu, a to s ohledem na smysl ustanovení, kdy tento je namířen k ochraně druhého manžela, popřípadě k ochraně chodu rodinné domácnosti, nikoli pro užitek třetí osoby.

Konečně pro zařazení práva na informace do kategorie osobních práv manželů hovoří důvodová zpráva k OZ, která § 688 OZ mezi osobní práva řadí.²¹

2.2. Dispozitivní či kogentní norma

2.2.1. Ustanovení § 688 OZ jako pravidlo chování?

Základní vlastností většiny ustanovení zákona je nepochybně jejich kogentnost, v opačném případě dispozitivnost. Lze si však položit otázku, zda v případě § 688 OZ je

¹⁹ MELZER, Filip. TĚGL, Petr, TELEC, Ivo. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání, Praha: Leges, 2013, s. 186 (§ 9).

²⁰ MELZER, Filip. TĚGL, Petr, TELEC, Ivo. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání, Praha: Leges, 2013, s. 188 (§ 9).

²¹ Důvodová zpráva k NOZ – konsolidovaná verze. Str. 167. [online]. občanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit 26. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

možné hovořit o vlastnosti kogentnosti či dispozitivnosti, když je některými autory vnímáno „pouze“ jako morální deklarace.²² Názory, kterým zákonným ustanovením můžeme obecně přisoudit uvedené vlastnosti, se různí. Například Knapp uvádí, že cokoli co právo upravuje, může disponovat vlastností kogentnosti či dispozitivnosti.²³ Opačně, Melzer a Tégl tyto vlastnosti vylučují u legálních definic a připouští je pouze v případě, že dané ustanovení obsahuje právní normu, resp. pravidlo chování.²⁴ S tímto názorem se ztotožňuji, právě s ohledem na legální definice. Pokud by byla připuštěna možnost uvažovat o vlastnosti kogentnosti nebo dispozitivnosti i v případě legálních definic, popřípadě proklamačních ustanovení, vedlo by to k absurdním závěrům. Strany by tak mohly uvažovat o odlišném chápání základních pojmů, se kterými OZ pracuje, např. vymezení toho, co lze považovat za věc v právním smyslu, či kdo je matkou dítěte. Z logiky věci vyplývá, že tímto směrem uvažovat nelze.

Co se týče posouzení § 688 OZ, vycházím z předpokladu, že pravidlo chování, resp. právní normu ustanovení obsahuje. Právní norma je definována jako „*obecně závazné pravidlo chování, uznané a vynucované státem (resp. společenstvím států). Má preskriptivní charakter, tj. stanoví žádoucí chování (to, co má být) prostřednictvím dovolení, zákazů a příkazů (tzv. modalit normativnosti) druhově určeným adresátům daného pravidla, právním subjektům. Z hlediska adresátů (recipientů) z právní normy pro ně vyplývají subjektivní práva a právní povinnosti.*“²⁵ Na základě uvedené definice mám za to, že § 688 OZ v sobě jednoznačně obsahuje pravidlo chování, neboť stanoví žádoucí chování, tzn. poskytnutí informace druhému manželovi; prostřednictvím dovolení, konkrétně práva, resp. nároku manžela na poskytnutí informace; druhově určeným subjektům, tedy manželům.

²² SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

²³ KNAPP, Viktor. O právu kogentním a dispozitivním. *Právník*, 1995, roč. 134, č. 5, s. 1 – 11.

²⁴ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I*. 1. vydání, Praha: Leges, 2016, s. 50 (§ 1).

²⁵ GERLOCH, Aleš. Imperfektní právní norma. In HENDRYCH a kol. *Právní slovník*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

2.2.2. Posouzení kogentnosti ustanovení § 688 OZ na základě generální klauzule § 1 odst. 2 OZ

Na tomto místě je třeba zodpovědět, kterou z uvedených vlastností § 688 OZ disponuje, tedy zda se od něj lze odchýlit, či nikoli. Východisko pro nalezení odpovědi na tuto otázku je obsaženo v generální klauzuli § 1 odst. 2 OZ. Jako základní kritérium kogentnosti je zde stanoven **výslovný zákaz**. Toto kritérium však není jediné, neboť existují právní normy, jež výslovný zákaz neobsahují, přesto jsou svou povahou kogentní. U norem, které výslovný zákaz neobsahují, je tak třeba vždy jejich vlastnost zjistit interpretací.²⁶ Východiskem zde bude teleologický výklad dané normy, povaha normy tedy vyplývá z jejího smyslu a účelu.²⁷ Případy, kdy teologické argumenty hovoří pro kogentnost určité normy, lze přenést do tzv. testu kogentnosti. Melzer a Tégl jej shrnují následovně: „Právní norma je kogentní pokud:

1. představuje pravidlo, u kterého by odchýlení se od něj *eo ipso* představovalo **rozpor s dobrými mravy**,
2. představuje pravidlo, u kterého by odchýlení se od něj *eo ipso* **představovalo rozpor s veřejným pořádkem**; do této kategorie spadá i odchýlení se od práva týkajícího se **postavení osob**, včetně práva na **ochranu osobnosti**, a odchýlení se, které by **nepřípustně zasáhlo do práv třetích osob**,
3. je jejím účelem **ochrana slabší strany** a odchýlení se směřuje v neprospěch této slabší strany,
4. její účel a smysl v jiných případech odporuje tomu, aby se strany mohly od této normy vlastním právním jednáním odchýlit.“²⁸

K tomu, aby byla určitá norma kogentní, postačí, je-li naplněn pouze některý ze shora uvedených důvodů.²⁹

Pro následnou aplikaci testu kogentnosti je nezbytné najít smysl a účel posuzované normy, jelikož bez tohoto určení není možné stanovit, zda smysl a účel § 688 OZ **sám o sobě** směřuje k ochraně dobrých mravů, veřejného pořádku a dalších prvků obsažených v testu kogentnosti. Podrazil za smysl a účel § 688 OZ považuje

²⁶ LAVICKÝ, Petr. IN Lavický, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654)*. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1 (§ 1).

²⁷ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I*. 1. Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 51 (§ 1).

²⁸ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2013, s. 64-65 (§ 1).

²⁹ Tamtéž

průběžnou prevenci, tzn. právo manžela znát skutečnosti, jež mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku³⁰ Uvedený názor do značné míry koresponduje i s navazujícím ustanovením § 689 OZ, které stanoví povinnost ohleduplnosti manžela k zájmům rodiny a jejím členům. Mnohými autory je komentováno právě společně s § 688 OZ. Dle Westphalové jde zejména o to, aby volba, popřípadě změna zaměstnání či podnikání, byla slučitelná s požadavkem harmonického soužití manželů a nebyla tak vůči druhému manželovi šikanózní.³¹

Jsem toho názoru, že co se týče smyslu ustanovení § 688 OZ, lze jít ve výkladu ještě hlouběji a spatřovat v něm i ochranu druhého manžela a v konečném důsledku celé rodiny, a to právě ve vazbě na povinnosti zakotvené v § 687 a § 689 OZ. Mám za to, že zejména povinnost vzájemného respektu a ohleduplnosti jde ruku v ruce s právem manžela znát informace o pracovních a jiných činnostech. Ku příkladu změna zaměstnání jednoho z manželů může mít vliv na umístění rodinné domácnosti, popřípadě změnu režimu chodu celé domácnosti. Proto, s ohledem na vzájemné propojení uvedených institutů, není namístě uvažovat o možnosti odchýlení se, popřípadě úplného vzdání se práva na informaci ohledně pracovních, studijních a podobných činností. Za daleko spornější však považuji ekonomickou stránku § 688 OZ, a proto jsem na ni zaměřila i níže uvedený test kogentnosti. Tento by měl vypadat následovně:

Ad 1) Rozpor s dobrými mravy

Mám za to, že pro posouzení, zda je vzdání se práva na informace, popřípadě odchýlné ujednání v rozporu s dobrými mravy, je třeba § 688 OZ vnímat ve světle § 687 OZ a s tímto jej do určité míry porovnat, neboť § 687 OZ v sobě zahrnuje nejzákladnější práva a povinnosti manželů, ze kterých ostatní práva a povinnosti nutně vycházejí. Lze souhlasit s Podrazilem, který uvádí, že smluvní odchýlení od práv uvedených v § 687 OZ by bylo „v zřejmém a závažném rozporu s dobrými mravy, neboť předmětná práva a povinnosti představují základní postuláty, morální principy, jež jsou společností považovány za nezbytné předpoklady úspěšně fungujícího vztahu mezi manžely.“³² Rovněž Eliáš vylučuje odchýlení se od vzájemné povinnosti věrnosti či podpory právě

³⁰ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. vydání, Praha: Leges, 2016, s. 160 (§ 689).

³¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 140.

³² PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. vydání, Praha: Leges, 2016, s. 141 (§ 687).

pro rozpor s dobrými mravy.³³ Za důležité však považuji vytknout skutečnost, že v § 687 OZ jsou zakotveny elementární stavební kameny manželství, zejm. vzájemná úcta, respekt, podpora, bez kterých si lze fungující manželství jen stěží představit a bez kterých nutně nemůže manželství plnit svůj účel. Je třeba vyzdvihnout i fakt, že práva zakotvená v § 687 OZ jsou přirozenými právy vycházející z lidské důstojnosti a práva člověka na rodinný život, kdy těchto se nelze vzdát,³⁴ a o možnosti odchýlení se proto uvažovat nelze.

Oproti § 687 OZ, ekonomickou rovinu § 688 OZ již není možné vnímat takto jednoznačně, neboť nepochybně může nastat situace, kdy manželský svazek plnohodnotně funguje a plní svůj účel i bez toho, aby měli manželé vzájemně povědomí o svých příjmech či stavu svého jmění – např. manželé mající režim odděleného společného jmění manželů, kteří hospodaří naprosto samostatně, přičemž jejich životní úroveň je v zásadě stejná. V tomto případě není možné říci, že by informace o příjmech a stavu jmění jednoho z uvedených manželů ovlivňovala chod či fungování manželství a dle mého názoru by ujednání zužující právo manželů na informaci ohledně příjmů druhého manžela nebylo možno v tomto případě vnímat jako ujednání, jež je v rozporu s dobrými mravy. Opačná situace by samozřejmě nastala, pokud by zúžení či vyloučení práva na informace směřovalo pouze vůči jednomu z manželů. V takovém případě by dohoda kolidovala se zásadou rovnosti manželů, která je zakotvena mj. i v § 687 odst. 1 OZ, neboť manžel, který by nedisponoval právem na informace, by se rázem dostal do výrazně nevýhodnějšího postavení nežli manžel druhý. Dohoda by tak jistě byla posouzena jako v rozporu s dobrými mravy.

Pokud by měl být § 688 OZ považován za kogentní ustanovení (z důvodu svého rozporu s dobrými mravy), muselo by být právo na informace o příjmech a stavu jmění součástí dobrých mravů. Poté by každé odchýlení se od § 688 OZ znamenalo rozpor s dobrými mravy.³⁵ Mám však za to, že i s ohledem na shora uvedené není tento předpoklad splněn. Dále je třeba zohlednit fakt, že ustanovení se aplikuje pouze

³³ ELIÁŠ, Karel. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku* [online]. bulletin-advokacie.cz, 13. října 2015 [cit. 28. února 2018]. Dostupné na < <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku>>.

³⁴ vychází z § 19 odst. 2 OZ

³⁵ ELIÁŠ, Karel. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku* [online]. bulletin-advokacie.cz, 13. října 2015 [cit. 28. února 2018]. Dostupné na < <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku>>.

na předměty spadající do výlučného vlastnictví manžela a bezprostřední dopad na majetek manžela, který informaci požaduje, zde tedy absentuje.

Případný rozpor dohody manželů, která se odchyluje od § 688 OZ, s dobrými mravy je proto třeba posuzovat zcela individuálně s ohledem ke společnému přístupu a vnímání manželů jejich manželství a v neposlední řadě rovněž s ohledem na majetkový režim manželů. Tento závěr do jisté míry podporuje i judikát Ústavního soudu, dle kterého jsou dobré mravy *“souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.”*³⁶

Ad 2) Rozpor s veřejným pořádkem

Shodně s kategorií dobrých mravů, pokud by měl být § 688 OZ považován za kogentní (z důvodu svého rozporu s veřejným pořádkem), muselo by být právo na informace o příjmech a stavu jmění součástí veřejného pořádku. Tento výklad však shledávám příliš extenzivní.

Veřejný pořádek v sobě tradičně zahrnuje *„základní pravidla právního řádu, na kterých je třeba bezvýhradně trvat, tedy taková pravidla, jejichž dodržení nelze ponechat výlučně na iniciativě dotčených jedinců,”*³⁷ mezi které se např. řadí problematika právní osobnosti či určování a popírání otcovství. Obdobně důvodová zpráva vychází z pojetí, že *„veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.”*³⁸ V porovnání s uvedeným pojetím a příklady nevnímám § 688 OZ jako ustanovení, jehož intenzita by dosahovala požadované úrovně.

Ad 3) Ochrana slabší strany

Třetím bodem testu kogentnosti je určení, zda je účelem posuzovaného ustanovení ochrana slabší strany a odchýlení se směřuje v neprospěch této slabší strany.

³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

³⁷ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 60 (§ 1).

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sněmovní tisk 362/0. Část č. ½. Vládní návrh občanského zákoníku. s. 584.

Slabší stranu lze rozlišovat na abstraktní a konkrétní, dle potřeby dokazování. Abstraktně slabší stranou (*in abstracto*) je ta strana, která se typicky vyskytuje ve slabším postavení. Zákon jí pak poskytuje ochranu bez potřeby dokazování, že tato strana je skutečně slabší (typicky spotřebitel, nájemce bytu, zaměstnanec). Konkrétně slabší straně (*in concreto*) zákon již ochranu neposkytuje automaticky a je tak třeba, aby bylo v konkrétním případě prokázáno, že slabší stranou skutečně je.³⁹ V případě kritéria ochrany slabší strany pro účely testu kogentnosti přitom není podstatné, zda norma poskytuje ochranu slabší straně *in abstracto* či *in concreto*.⁴⁰

Vzhledem k právně zakotvené zásadě rovnosti manželů jak v povinnostech, tak v právech je nesporné, že občanský zákoník nepočítá s jedním z manželů jako se slabší stranou. Manžela tak není možné považovat za slabší stranu *in abstracto*.

Je možné si však představit situace, kdy se manžel dostane do postavení slabší strany *in concreto*. Pokud jde o dospělé subjekty rodinného práva, pak Králíčková za slabší stranu považuje kteréhokoli rodinného příslušníka, došlo-li k mocenské manipulaci. Za slabší stranu tak vnímá jakéhokoli muže či ženu bez ohledu na to, zda má jeho nevýhoda původ v sociální pozici, hospodářské situaci, nátlaku, záměrné neinformovanosti, lži či podvodu.⁴¹

Lze připustit, že v praxi bude ve většině případů informace (např. o příjmech manžela či stavu jmění) požadována ve chvíli, kdy se manžel, jenž tuto požaduje, ocitne v postavení slabší strany oproti povinnému manželovi. Tak tomu bude například v situaci, kdy manžel s nižší hmotnou a kulturní úrovní požaduje informaci o příjmu manžela s vyšší hmotnou a kulturní úrovní pro stanovení výživného dle § 697 OZ. Mám však za to, že z uvedeného ještě nelze usuzovat, že účelem informační povinnosti, jejímž prostřednictvím se manžel snaží domoci výživného, je přímo ochrana slabší strany. Pokud by tomu tak bylo, musel by být zároveň přijat fakt, že právo na informace je jen nástrojem, který manžel využije vždy, má-li v úmyslu požadovat svou ochranu jakožto slabší strany na základě jiného ustanovení. Tento závěr však nelze přijmout. Souhlasím s již výše předestřeným názorem Podrazila, který shledává účel § 688 OZ v prevenci, z čehož vyplývá, že manžel má právo na danou informaci ještě předtím, než

³⁹ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol., *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 84 (§ 3).

⁴⁰ MELZER, Filip. TÉGL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 63 (§ 1).

⁴¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Ochrana slabší strany v rodinném právu. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 4, s. 362 – 377.

ke skutečnému ovlivnění fungování manželského svazku dojde, resp. než se manžel případně vůbec stane slabší stranou. Uvedené pojetí koresponduje i s navazujícím ustanovením, které stanoví povinnost ohleduplnosti, v němž lze prvek prevence spatřovat rovněž.

Na základě výše uvedeného mám za to, že účel § 688 OZ nelze primárně spatřovat v ochraně slabší strany.

Lze shrnout, že na základě výše provedeného testu kogentnosti není možné ekonomickou rovinu § 688 OZ považovat za normu kogentní, neboť nebyl naplněn žádný z požadavků testu kogentnosti. Uvedený závěr koresponduje i s aplikačním dopadem ustanovení, neboť toto dopadá pouze na výlučné jmění manžela, přičemž druhý manžel není nakládáním s tímto jměním přímo dotčen. Nadto vnímám velice podstatný i fakt, že ujednají-li si manželé režim odděleného SJM, popřípadě zúží-li jej, jejich vůle hospodařit se svým jměním samostatně je více než zřejmá. V tomto duchu by měla být respektována i případná vůle manželů odchýlit se od režimu § 688 OZ.

3. Rovina ekonomická

3.1. Příjmy manžela

Dle věty první § 688 OZ se informační povinnost vztahuje mj. na příjmy manžela. Co si pod uvedeným pojmem představit konkrétně, v jaké šíři jej vykládat, popřípadě zda se uvedené týká i výdajů manžela již zákon ani důvodová zpráva neuvádí.

Jsem toho názoru, že uvedený pojem, resp. jeho obsah a rozsah, je třeba vykládat v souladu se smyslem a účelem § 688 OZ, kterým je prevence, resp. právo manžela znát skutečnosti, které mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku.⁴² Pro posouzení, zda konkrétní jev spadá pod rozsah informační povinnosti, je proto podstatný pouze fakt, zda má potenciál ovlivnit chod manželství a společné domácnosti. Ve většině případů se potenciál příjmu bude odvíjet od jeho výše, nicméně nelze vyloučit ani situace, kdy příjem, popř. výdaj (viz níže), je zanedbatelný co do výše, avšak svou povahou a charakterem je významný.

Považuji za zřejmé, že nelze konkrétně stanovit, které příjmy jsou manželství schopny ovlivnit, neboť je vždy nutno nahlížet individuálně na majetkovou situaci

⁴² Smysl a účel ustanovení je pak blíže rozebrán v kapitole 2.2.2. této práce

manželů. Obecně však lze říci, že jimi budou zásadně příjmy ze závislé činnosti, z podnikání jakožto příjmy, které jsou zdrojem obživy manžela.

Shora uvedené je pak nutno aplikovat i na otázku týkající se informační povinnosti ohledně výdajů manžela, neboť pokud jsou chod manželství a domácnosti schopny ovlivnit příjmy, tím spíše jsou toho schopny výdaje.⁴³ Na podporu tohoto tvrzení považuji za vhodné poukázat na fakt, že rodinné právo v OZ vychází z Evropských principů rodinného práva (CEFL). Informační povinnost mezi manžely je zde zakotvena v článku 4:8, který explicitně za předmět informační povinnosti považuje i výdaje manžela, přesněji hovoří o dlužích. V konečném důsledku předmětem informační povinnosti § 688 OZ je také jmění manžela, přičemž dle § 495 OZ je jmění člověka tvořeno souhrnem majetku osoby a jejích dluhů.

V pochybnostech ohledně schopnosti konkrétního příjmu či výdaje ovlivnit chod manželství pak shledávám určité interpretační vodítko v § 714 OZ, jež upravuje nakládání se společným jměním manželů v běžných a nikoli běžných záležitostech. Lze dovést, že pokud by manžel dle § 714 OZ potřeboval k určitému právnímu jednání souhlas druhého manžela, neboť se jedná o nikoli běžnou správu společného jmění manželů, tím spíše se jedná o záležitost, která by měla být předmětem informační povinnosti. Jako příklad může posloužit prodej nemovitosti, který je judikaturou vnímán jako nikoli běžná správa společného jmění manželů,⁴⁴ přičemž příjem manžela z prodeje nemovitosti by měl být na základě shora uvedeného předmětem informační povinnosti vůči druhému z manželů.

3.2. Jmění manžela

Informační povinnost se rovněž vztahuje na jmění manžela. OZ pojem „jmění“ zcela jasně definuje v § 495 OZ jako souhrn majetku a dluhů určité osoby, respektive aktiva a pasiva manžela. Problémovým zde shledávám znění ustanovení, které výslovně hovoří o „svém jmění.“ Tato problematika je podrobněji rozebrána v kapitole 1 této práce.

⁴³ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 160 (§ 689).

⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1963, sp. zn. 3 Cz 55/63

4. K možnosti vymáhat právo na informace soudní cestou

Otázka, zda manžel může své právo na informaci uplatnit prostřednictvím žaloby, je mezi odbornou veřejností kontroverzní. Sama důvodová zpráva uvádí, že „*O osobních povinnostech a právech manželů vesměs platí, že ve své obecnosti, resp. abstraktnosti nejsou přímo vynutitelné.*“⁴⁵ Stejně tak např. Svoboda zastává názor, že „*§ 688 i 689 ObčZ jsou normami bez sankce. To znamená, že jejich naplnění nelze, stejně jako povinnosti uvedené v § 687 ObčZ (dříve v § 18 ZoR), vynutit soudní cestou.*“⁴⁶ Svou argumentaci dále opírá o skutečnost, že spor by vedl k obtížně vykonatelnému exekučnímu titulu, když lze jen těžko prověřit, zda manžel sdělil veškeré informace a žádné již nezatajuje. Rovněž Vrcha se k podání žaloby na základě § 688 OZ staví značně skepticky. Uvádí, že z § 688 OZ nelze dovodit nárok manžela k podání žaloby, neboť se v něm neukládá povinnost manžela tyto informace poskytnout, nýbrž se v něm deklaruje pouze právo manžela na tyto informace.⁴⁷ Dále také Podrazil zastává názor, že informační povinnost „*jako základní předpoklad fungování manželského společenství*“ není nikterak vynutitelná, přičemž argument pro tento závěr shledává rovněž v obtížném výkonu rozhodnutí, kdy v případě ukládání peněžitých pokut by tyto mohly plynout ze SJM a sama vynutitelnost informační povinnosti by tak ztrácela smysl. Zcela opačný postoj k informační povinnosti však zaujímá Westphalová. Podání žaloby připouští, avšak s výhradou, že žalobní petit by mohl znít pouze na povinnost informaci sdělit, nikoli prokázat pravdivost poskytnutých informací.⁴⁸

Lze shrnout, že za stěžejní argumenty stojící proti možnosti domáhat se práva na informace soudní cestou je považována skutečnost, že § 688 OZ je normou bez sankce, tzv. *lex imperfecta*, a dále, že tato stanoví pouze právo manžela, nikoli povinnost druhého z manželů informaci poskytnout. Tyto dva aspekty považuji za vhodné dále rozebrat. Za třetí významný argument lze považovat problematický výkon rozhodnutí, přičemž o tomto je pojednáno v kapitole 6.

⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sněmovní tisk 362/0. Část č. 1/2. Vládní návrh občanského zákoníku. s. 715.

⁴⁶ SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

⁴⁷ VRCHA, Pavel. *K právu manžela, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění* [online]. vrcha.webnode.cz, 7. října 2015 [cit. 24. února 2018]. Dostupné na <<https://vrcha.webnode.cz/news/k-pravu-manzela-aby-mu-druhy-manzel-sdelil-udaje-o-svych-prijmech-a-stavu-sveho-jmeni/>>

⁴⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 141.

Na úvod považuji za velmi důležité vyzdvihnout fakt, že obecným východiskem pro posouzení, zda právo dle § 688 OZ vynutitelné soudní cestou, je § 12 OZ, který stanoví právo každého, kdo se cítí být ve svém právu zkrácen, domáhat se ochrany u orgánu veřejné moci. V souvislosti s uvedeným východiskem je pak na místě se zabývat předně argumenty, které stojí proti vynutitelnosti § 688 OZ a tyto zkoumat.

4.1. Ustanovení § 688 OZ - *lex imperfecta* ?

Již v kapitole 2.1 bylo rozebráno, že právo na informace je osobním právem manžela. Odborná literatura se k osobním právům, v otázce jejich vynucování proti vůli druhého manžela, staví značně skepticky, přičemž tato práva jsou v ní označovány za tzv. *leges imperfectae*.⁴⁹ Jako výslovný příklad imperfektní právní normy lze dle Knappa uvést ustanovení zákona o rodině, jež ukládá manželům povinnost si vzájemně pomáhat.⁵⁰ Je proto namístě zamyslet se nad tím, zda je možné normu § 688 OZ skutečně řadit do kategorie imperfektních norem⁵¹, a pokud ano, zda to má automaticky za následek její nevynutitelnost.

Za *Lex imperfecta* je považována norma, která je nedokonalá či neúplná tím, že v její struktuře není obsažena sankce.⁵² Na první pohled je zřejmé, že logická struktura § 688 OZ explicitně žádnou sankci neobsahuje. Tento aspekt tak není zapotřebí hlouběji zkoumat a v této rovině je možné § 688 OZ považovat za imperfektní normu. Skutečnost, že sankce v normě není explicitně stanovena, však ještě neznamená, že norma nemůže být vymahatelná soudně, resp. že nemůže podléhat státnímu donucení. Existují totiž normy, které sankci explicitně neobsahují, avšak o jejich vymahatelnosti není pochyb. Konkrétně je možné poukázat na již neúčinný zákon o rodině. Ustanovení § 26 odst. 4 ZOR výslovně stanovilo právo rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, na informaci o dítěti, přičemž sankce za neposkytnutí není v zákoně explicitně zmíněna. I přes tuto skutečnost soudy o vymahatelnosti práva rodiče nepochybovaly, když stanovily možnost oprávněného rodiče vést exekuci na sdělení

⁴⁹ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 140 (§ 687).

⁵⁰ KNAPP, Viktor a kol. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1998. 462 s.

⁵¹ Problematiku sporu ohledně toho, zda imperfektní normy vůbec existují ponechávám stranou

⁵² GERLOCH, Aleš. Imperfektní právní norma. In HENDRYCH a kol. *Právnický slovník*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

informace prostřednictvím peněžitých pokut.⁵³ V soudobém občanském zákoníku je toto formulováno v § 890 OZ jako povinnost rodiče sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.

Knapp v souvislosti s imperfektními normami uvádí, že „*za leges imperfectae jsou tedy považovány právní normy, kterým se nedostává přímé sankce jako prvku jejich logické struktury, i ony však mohou za určitých předpokladů avizovat státní donucení k tomu, aby byly respektovány.*“⁵⁴ Mám za to, že s problematikou státního donucení úzce souvisí zařazení § 688 OZ do kategorie norem permissivních, neboť toto výslovně stanoví právo manžela na informaci, nikoli povinnost informaci sdělit. Za normy permissivní jsou považovány ty normy, které stanoví, „*že někdo něco může, či je k něčemu oprávněn, že je něco dovoleno, že něco lze, atd.*“⁵⁵ Permissivní právní norma pak ponechává subjektu vůli, zda se určitým způsobem zachová či ne. Knapp spatřuje všeobecné řešení otázky permissivních norem v tom, „*že se každé právní dovolení dá vyjádřit i právním zákazem. Permissivní právní norma je tedy vždy zároveň implicitně i normou zakazující, a to zakazující chování, kterým by se bránilo chování dovolenému, a tím je dán i obecný vztah permissivních právních norem a státního donucení. V případě permissivních norem státní moc nedonucuje nikoho, aby se choval tak, jak je mu dovoleno, donucuje však kohokoli, kdo by ho v tom rušil, aby od toho upustil.*“⁵⁶ Přeneseno na § 688 OZ – právo manžela na informaci se dá vyjádřit i zákazem druhého manžela do tohoto práva zasahovat, tzn. jeho povinnost informaci poskytnout. S uvedeným závěrem korespondují i evropské principy rodinného práva, ze kterých § 688 OZ vychází, když tyto výslovně v článku 4:8 stanoví povinnost manžela informaci poskytnout. Nad rámec uvedeného je možné poukázat na odbornou veřejností přijímané označení daného institutu, když tento je nazýván „informační povinnost“ nikoli „právo na informace“. Argument, který zavrhuje vynucení § 688 OZ soudní cestou z důvodu, že je v něm deklarováno pouze právo a nikoli povinnost, tak ze shora uvedených důvodů shledávám nedostatečným.

Pokud se jedná o ostatní subjektivní práva mezi manžely, kdy normy je zakotvující jsou zároveň považovány za imperfektní, konkrétně zejména § 687 OZ, pak mám za to, že nevynutitelnost těchto práv není dána tím, že neobsahují sankci, nýbrž tím, že jejich nucená realizace koliduje s právem druhého manžela, které je

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2010, sp. zn. 20 Cdo 1064/2008

⁵⁴ KNAPP, Viktor a kol. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1998. 462 s.

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

v konkrétním případě převáží. Z logiky věci by se výkon těchto práv zdál v demokratickém právním státě naprosto absurdním. Tento názor uvádí i Šalamoun, v souvislosti s kritickým zhodnocením rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.8.2008, sp. zn. 22 Cdo 1726/2007. Nejvyšší soud se zde vyjadřoval k povaze povinnosti manželů žít spolu, kdy dovedl, že tuto povinnost nelze žádným způsobem vynucovat a to z důvodu, že se jedná pouze o proklamativní ustanovení. Šalamoun zde spatřuje problém v tom, že z uvedeného rozhodnutí lze dovést dva typy povinností. Jedny, které se musí plnit a druhé, které se plnit nemusí. Přičemž není zjevné, které je třeba považovat za proklamativní a které nikoli. Zároveň je toho názoru, že argumentace Nejvyššího soudu se měla v tomto případě opírat o kolizi manželských práv.⁵⁷

Pro dokreslení je možné uvést příklady možných kolidujících práv manželů: pokud by byl manžel zavázán k faktickému spoluzití s druhým manželem, pak by výkon rozhodnutí stanovící mu tuto povinnost proti jeho vůli, zajisté kolidoval s právem na osobní svobodu zakotvenou v čl. 8 LZPS, která by při vzájemném poměřování jistě převážila. Dále lze uvést tolik diskutovanou povinnost věrnosti, která by kolidovala s právem manžela „*změnit své přesvědčení o účelnosti dosavadního manželského společenství, jež je součástí jeho osobního práva na soukromý a rodinný život.*“⁵⁸

K obdobnému názoru dospěl i Telec, když uvádí, že subjektivním právům rodinným je třeba přiznat i nároky z nich vyplývající. Dále tvrdí, že: „*Opačný závěr o tom, že právní řád zde stanoví jen naturální práva, již od samého počátku nevybavena nárokem, sice můžeme učinit, ale až tehdy dospějeme-li k odůvodněnému právnímu názoru, že tomu tak skutečně je.*“⁵⁹

Lze shrnout, že na základě povahy normy § 688 OZ, kterou můžeme obecně považovat za imperfektní a dovolující, není možné dojít k jednoznačnému závěru ohledně nemožnosti uplatnění práva na informace žalobou. Shora uvedený argument Šalamouna i Telce považuji za racionální, přičemž mám za to, že kodpovědi na položenou otázku je možné dojít prostřednictvím poměřování práva na informace manžela s právem na soukromí manžela druhého.

⁵⁷ ŠALAMOUN, Michal. Manželské povinnosti a jejich vykonatelnost. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. Edition*. Brno: Masaryk University, 2009.

⁵⁸ TELEC, Ivo. Subjektivní práva rodinná. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 77.

⁵⁹ Tamtéž

4.2. Poměrování práva na informace s právem na soukromí

Jak je již shora uvedeno, zjištění, zda je určité zákonem garantované právo prosaditelné soudní cestou, je možné dosáhnout prostřednictvím poměrování s jiným právem, které by mohlo být dotčeno. V kapitole 1.2.2. bylo rozebráno, že ustanovení § 688 OZ se užije pouze na případy výlučného vlastnictví manžela. Z tohoto důvodu je namísto se zabývat střetem práva na informace s právem na soukromí, které je mj. zakotveno v § 3 odst. 2 písm. a) nebo § 81 odst. 2 OZ, neboť informace o příjmech a jmění, které nejsou zařazeny do SJM, je zcela jistě jednou ze složek soukromí manžela.

Vzhledem ke skutečnosti, že právo na soukromí je řazeno mezi všeobecná osobnostní práva,⁶⁰ shledávám účelným použít tzv. test poměrnosti cíle a prostředku (dále jen „test poměrnosti“), jenž se používá při řešení střetu subjektivního osobnostního práva s výkonem jiného práva nebo svobody.⁶¹ Telec považuje za jádro uvedeného testu proporcionalitu, tedy poměrnost cíle a prostředku, jímž má být dosažen.⁶² Použití testu poměrnosti cíle a prostředku je na tomto místě vhodnější, nežli obecný test proporcionality, neboť tento je užíván při kolizi základních práv a svobod či právních principů. Neslouží k řešení kolize právních norem.⁶³ Právo na soukromí je právem základním, což vyplývá z čl. 7 LZPS, avšak o právu manžela na informace týkající se příjmu a výlučného jmění druhého manžela tento závěr učinit nelze. Telec test poměrnosti cíle a prostředku formuluje následovně:

1. *spravedlivost cíle zásahu (legitimita cíle);*
2. *nezbytnost dosažení cíle;*
3. *způsobilost zásahu dosáhnout cíle;*
4. *šetrnost (vhodnost) prostředku (způsobu) zásahu, zvoleného z více možných prostředků při minimalizaci újmy (spravedlivost prostředku);*
5. *přiměřenost zásahu zamýšlenému cíli, přičemž hovoříme o pojmu přiměřenosti v užším smyslu.*

Rozhodnutí, jehož má být testem dosaženo, se opírá o zhodnocení následujících důkazů přiměřenosti zásahu k cíli. Jedná se ustáleně vzato o:

- a) *důkaz empirický, např. rozsah, následky aj. skutková závažnost zásahu,*

⁶⁰ DOLEŽAL, Adam. DOLEŽAL, Tomáš. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I. 1.* Vydání, Praha: Leges, 2013, s. 509 (§ 81).

⁶¹ HURDÍK, Jan. LAVICKÝ, Petr. TELEC, Ivo. *Občanské právo hmotné: Obecná část, Ochrana osobnosti.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 140 s.

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

- b) důkaz systémový, spočívající ve zhodnocení zařazení zasaženého práva nebo zásahu v právní soustavě,*
- c) důkaz kontextový, zvažující eventuální další záporné dopady, k nimž by došlo upřednostněním jedné hodnoty oproti druhé,*
- d) důkaz hodnotový neboli zvážení smyslu a významu střetnuvších se hodnot v obecně uznávané hierarchii hodnot.⁶⁴*

Mám za to, že z praktického hlediska významnějším je ekonomická rovina ustanovení § 688 OZ. Níže uvedený test poměrnosti proto aplikuji pro řešení kolize práva na soukromí jednoho manžela (dále jen manžel „A“) a práva na informace o příjmech a stavu jmění, které svědčí druhému manželovi (dále jen manžel „B“), přičemž považuji za zřejmé, že nelze obsáhnout veškeré myslitelné situace, které v praxi mohou nastat a které by kritéria testu poměrnosti mohly ovlivnit.

Ad 1) Legitimita cíle

Za cíl zásahu, resp. za cíl § 688 OZ je považováno získání požadované informace o příjmech, stavu jmění a jiných skutečnostech vymezených v § 688 OZ. Vzhledem k účelu ustanovení, kterým je průběžná prevence, tzn. právo manžela znát skutečnosti, jež mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku, je možné uzavřít, že legitimita cíle je ospravedlněna již samotným účelem ustanovení, a tudíž toto kritérium není třeba hlouběji zkoumat.

Ad 2) Nezbytnost dosažení cíle , Ad 4) Spravedlivost prostředku

Za daleko spornější však považuji kritérium nezbytnosti dosažení cíle, jinými slovy řečeno legitimitu důvodu⁶⁵. Předmětem zkoumání tohoto kritéria je otázka, zda cíl, kterého má být prostřednictvím § 688 OZ dosaženo je nezbytný. Resp. zda důvod, pro který se informace požaduje, je možno považovat za legitimní.

Pro zodpovězení je třeba vymezit, co je skutečným důvodem žádosti manžela B o informace ohledně příjmů manžela A, přičemž mám za to, že skutečný důvod nelze ztotožňovat se smyslem ustanovení. Pokud má být dosaženo racionálního závěru, pak je třeba posuzovat legitimitu důvodu z perspektivy jeho praktického využití. V této

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ TELEČ, Ivo. Váhy a meč aneb test poměrnosti cíle a prostředku. *Právník*, 2009, roč. 148, č. 7. s. 673-704.

souvislosti jsem přesvědčena, že se nelze omezit pouze na závěr, že důvodem je informaci získat, tedy požadovat ji pouze proto „aby ji manžel B měl.“ Jen těžko si lze v praxi představit situaci, kdy by uvedený důvod, resp. jeho legitimita, dosahovala takové intenzity, aby ospravedlňovala zásah do soukromí manžela A.

Praktické využití § 688 OZ je naopak možné shledat v souvislosti s jinými instituty, o jejichž vymahatelnosti není pochyb. Zejména v souvislosti s vyživovací povinností mezi manžely, o které je ve vztahu k § 688 OZ pojednáno v kapitole 7, popřípadě příspěvkem na rodinnou domácnost.⁶⁶ Za důvod tak lze považovat získání důkazu pro následné jiné řízení. V tomto případě však považuji za naprosto neúčelné, aby manžel žaloval nejprve dle § 688 OZ, a až následně se další žalobou domáhal přiznání výživného dle § 697 OZ, popřípadě jiného majetkového nároku, když tvrzení ohledně práva na informace by manžel B mohl uplatnit až přímo v řízení o výživném. Za skutečný cíl jednání manžela B pak není možné považovat získání informace o stavu příjmu manžela A, ale stanovení výživného, přičemž samotná informace o stavu příjmu manžela A by byla pouhým prostředkem. Uvedené pak úzce souvisí s kritériem bodu 4) *Spravedlivost prostředku*, neboť vzhledem ke skutečnému cíli, kterým je stanovení výživného pro manžela B, je šetrnější a spravedlivější uplatnit přímo žalobu o stanovení vyživovací povinnosti nebo např. příspěvku do společné domácnosti dle § 690 OZ či jiného majetkového nároku manžela.

Ad 3) Způsobilost zásahu dosáhnout cíle

Toto kritérium souvisí se samotným výkonem rozhodnutí, o kterém je pojednáno v kapitole 6. Mám však za to, že v případě výkonu rozhodnutí ukládáním peněžitých pokut, nelze jednoznačně dojít k závěru, že cíl § 688 OZ bude zcela naplněn, resp. že se oprávněný manžel domůže veškerých pro něj relevantních informací. Nelze totiž s jistotou zjistit, zda povinný manžel sdělil oprávněnému manželovi všechny informace, k jejichž sdělení byl rozsudkem zavázán.

Ad 5) Přiměřenost v užším smyslu

Empirický důkaz je v tomto případě velmi obtížné definovat neboť neexistují žádné statistiky, které by vedly např. počty či hodnoty majetků, jež jeden manžel zatajuje manželovi druhému, popřípadě statistiky evidující rozdílnost životních úrovní partnerů.

⁶⁶ Podrobněji je praktické využití institutu rozebráno v kapitole 7

Mám tak za to, že uspokojující důkaz, který by podporoval užití § 688 OZ z empirického hlediska, absentuje.

Systémový důkaz spočívá ve zhodnocení zařazení zasaženého práva nebo zásahu v právní soustavě. Právo na soukromí je právem základním, přičemž je garantováno v čl. 7 LZPS. V hierarchii právní soustavy proto stojí na vyšším stupni nežli právo na informace dle § 688 OZ. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že právo na informace o příjmech a stavu jmění má zpravidla významný dopad do majetkové sféry tázajícího se manžela, v tomto případě je tak možné uvažovat, že ze systematického hlediska budou obě práva, tzn. právo na soukromí a právo vlastnit majetek, na stejné úrovni.

V souvislosti se systémovým argumentem je však třeba zmínit i skutečnost, že právo na informace je součástí práv a povinností manželů. Dle Šalamouna je mezi manžely přípustná větší míra tolerované intervence do osobnostních práv nežli u osob, které manžely nejsou. Jako příklad uvádí potřebu souhlasu manžela s trestním stíháním druhého manžela za trestný čin na něm spáchaný.⁶⁷ S uvedeným názorem se do jisté míry ztotožňuji, neboť uzavírají-li snoubenci manželství, měli by být zejména ve vztahu ke svému soukromí srozuměni, že toto se vstupem do manželství určitým způsobem fakticky oslabí. Ostatně uvedené „srozumění“ snoubenců lze spatřovat již v prohlášení dle § 665 OZ, které snoubenci činí ještě před samotným projevem vůle vstoupit do manželství. Prohlášení se zejména týká zdravotního stavu a majetkových poměrů, tedy institutů, jež spadají do jádra soukromí člověka. Na druhou stranu je třeba si uvědomit aplikační dopad ustanovení § 688 OZ, kdy toto dopadá pouze na výlučně jmění manžela. Zejména v režimu odděleného společného jmění manželů, popřípadě při jeho zúžení je možné shledat vůli manželů zachovat si míru soukromí nad rámec zákonného režimu.

Předposledním důkazem je **důkaz kontextový**, při němž zvažujeme další záporné dopady, k nimž by došlo upřednostněním jedné hodnoty, resp. práva na informace oproti druhé - právu na soukromí. V tomto případě je to možnost zneužití institutu práva na informace jako prostředku vzájemné šikany mezi manžely⁶⁸. V této souvislosti nelze nepřipomenout jednu ze základních zásad soukromého práva, která

⁶⁷ ŠALAMOUN, Michal. Manželské povinnosti a jejich vykonatelnost. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. Edition*. Brno: Masaryk University, 2009.

⁶⁸ SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

stanoví, že „Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.“⁶⁹ Jsem však toho názoru, že uvedená zásada by měla být zvažována až v souvislosti s okolnostmi konkrétního případu. Na tomto místě její bližší zkoumání vnímám jako příliš spekulativní.

V případě **hodnotového argumentu**, respektive zvážení smyslu a významu střetnuvších se hodnot v obecně uznávané hierarchii hodnot, mám za to, že je informační povinnost nutno chápat v souladu s jejím účelem. Zvažovanými hodnotami tak jsou ochrana manžela (popřípadě i rovnost manželů, neboť ochrana a prevence z této vychází) a právo na soukromí druhého manžela. V tomto případě pak nelze jednoznačně stanovit, která z uvedených hodnot převažuje, neboť obě jsou v demokratickém právním státě velmi významné.

V případě testování obecné kolize práva na informace a práva na soukromí, lze konstatovat, že argumenty ve prospěch upřednostnění práva na soukromí převažují. Za nejpřesvědčivější považuji kritérium nezbytnosti dosažení cíle a kritérium spravedlnosti. V těchto kategoriích právo na soukromí zjevně převážilo.

Na základě testu poměrnosti je možné shrnout, že převažují argumenty ve prospěch závěru, že práva na informace dle § 688 OZ se obecně nelze domáhat samostatnou žalobou. Je však zřejmé, že konečné slovo bude mít v této otázce až sama rozhodovací praxe soudů.

5. Žaloba

I přes výše uvedené závěry ohledně nevymahatelnosti informační povinnosti považuji za důležité alespoň v krátkosti nastínit znění případné žaloby a především zkoumat, jaké plnění může tazající se manžel skutečně požadovat, tzn., jakým způsobem může být formulován žalobní petit.

Řízení ve věci informační povinnosti je možné považovat za řízení sporné, neboť v řízení není možné shledat prvky, které by svědčily o jeho nesporné povaze. Např. nelze pochybovat o tom, že pro aplikaci zásady vyšetřovací nebude v řízení nejmenší důvod. Otázka vymezení účastníků řízení, jejich identifikace a problematika věcné a místní příslušnosti soudu nevykazuje oproti jiným sporným řízením žádná specifika a proto nepovažuji za nutné tyto aspekty řízení dále rozebírat.

⁶⁹ § 8 OZ

Co se týče povinnosti tvrzení, v rámci této by měl žalobce tvrdit, že žalovaný nesděluje informace dle § 688 OZ a zasahuje tak do jeho práva na informace. Tvrzení by se tak mělo opírat o skutečnost, že žalobcovo právo je rušeno. V této souvislosti lze poukázat opět na judikaturu k informační povinnosti podílových spoluvlastníků, dle které: „Právo na informace lze u soudu úspěšně uplatnit až tehdy, je-li rušeno (či taková situace reálně hrozí).“⁷⁰ V ideálním případě by obrana žalovaného měla spočívat v tvrzení, že požadované informace žalobci poskytnul.

Co se týče povinnosti důkazní, pokud žalobce požaduje sdělení informací o příjmech, přičemž tvrdí, že tyto mu nebyly žalovaným sděleny, jedná se o tzv. negativní skutečnost. Ačkoli je dnes již v praxi jasné, že lze prokazovat i negativní skutečnosti, je zjevné, že prokázat nevědomost o určité skutečnosti je velmi složité. Je možné předpokládat, že uvedená negativní skutečnost bude v praxi žalobcem prokazována zpravidla účastnickou výpovědí. Naproti tomu, pokud žalovaný tvrdí, že informace jím poskytnuty byly, důkazní břemeno o této skutečnosti leží na něm.

Pokud by žalobce požadoval nikoli pouhé sdělení, avšak i předložení důkazů prokazujících požadované informace,⁷¹ lze se ptát, zda bude povinen tyto označit. Mám za to, že označení po žalobci požadovat nelze. V případě předložení výplatních pásek by toto nemuselo činit problém, žalobce by např. požadoval předložení výplatních pásek z pracovního poměru žalovaného u zaměstnavatele XY za měsíc leden až duben 2018, samozřejmě za předpokladu, že je mu zaměstnavatel žalovaného znám. Pokud však žalobce požaduje předložení listin prokazujících stav jmění žalovaného, postrádalo by smysl, pokud by byl žalobce povinen listiny i označit. Je zjevné, že pokud o určité informace žádá, těmito nedisponuje. Jistou souvislost s uvedeným závěrem je možné shledat opět v názoru Nejvyššího soudu ve vztahu k vyúčtování podílového spoluvlastnictví *„Žaloba spoluvlastníka na podání vyúčtování hospodaření se společnou věcí není žalobou na pouhé vydání dokladů o hospodaření; tyto doklady není třeba v žalobě označit.“*⁷²

⁷⁰ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 3137/09, bod 27

⁷¹ Jak níže uvádím, toto řešení shledávám jako jediné racionální

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.4.2005, sp. zn. 22 Cdo 492/2005

5.1. Petit žaloby, resp. co může manžel skutečně požadovat?

Kontroverzi vzbuzuje i samotný petit žaloby, resp. určení, jakého plnění se manžel může dožadovat. Tvůrci komentáře C.H.Beck považují za možnou pouze variantu, kdy petit zní toliko na sdělení informace, přičemž požadavek předložení výplatnice či výpisu z účtu považují za nemožný: „*Manžel je povinen do 15 dnů od právní moci rozsudku sdělit údaje o svých měsíčních příjmech a současných majetkových poměrech.*“⁷³ Naopak autoři komentáře nakladatelství Leges preferují výklad ustanovení v širším slova smyslu, tzn., že manžel se může dožadovat i prokázání požadovaných informací.⁷⁴ V opačném případě by informační povinnost postrádala smysl, neboť by se omezila na pouhé neověřitelné sdělení informací.⁷⁵

Druhý ze shora prezentovaných názorů vnímám jako racionálnější, neboť v případě pouhého sdělení by k formálnímu naplnění manželova práva na informace stačilo jakékoliv sdělení, byť nepravdivé. Nelze opomenout fakt, že pokud musí manžel druhého manžela aktivně žádat o informace, které jsou předmětem § 688 OZ, a tyto mu nejsou poskytovány průběžně, riziko prolomení důvěry mezi manžely, popřípadě poskytnutí nepravdivého či neúplného sdělení informace, je daleko vyšší. Nadto, pokud je smyslem a účelem ustanovení prevence, popřípadě ochrana manžela, je na místě, aby tato byla poskytnuta pokud možno efektivně a skutečně, nikoli pouze z formálního hlediska.

V této souvislosti je možné také shledat určitou podobnost s již zmíněným § 1118 OZ, který je ve vztahu k § 688 OZ *lex specialis* a stanoví právo spoluvlastníka na vyúčtování společné věci (resp. právo manžela na vyúčtování věcí obsahově spadající do SJM). Mám za to, že za vyúčtování je nutno považovat nikoli pouhé sdělení, nýbrž sdělení, které se opírá o relevantní prokazatelné informace. Judikatura k zákonu 40/1064 Sb., občanskému zákoníku uváděla v této souvislosti právo na seznámení se s obsahem listin a záznamů týkajících se společné věci,⁷⁶ tzn., že sdělení má být podloženo relevantním důkazem v podobě listin a záznamů.

Na základě shora uvedeného se smysluplným jeví pouze petit znějící na konkrétní povinnost, tedy např. předložení výplatní pásky či výpisu z účtu. Rovněž,

⁷³ WESTPHALOVÁ, Lenka. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 89 (§ 688).

⁷⁴ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016 s. 160 (§ 689).

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 7. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2058/2005

žalobní petit musí být přesný, jasný a srozumitelný⁷⁷ tak, aby jej bylo možné vykonat. Konkrétní petit by tak mohl vypadat následovně: „Žalovaný je povinen žalobkyni předložit všechny své výplatní pásky, které obdržel od zaměstnavatele XYZ.s.r.o., za období od 1.1.2017 do 1.4.2018, a to do tří dnů od právní moci rozsudku.“

V případě petitu znějícího na pouhé sdělení však přesnost, jasnost a srozumitelnost považuji do jisté míry za problém, neboť je otázkou, zda lze petit pojatý takto široce považovat za přesný. Nadto, v petitu, který prezentují autoři komentáře C. H. Beck, není uvedeno ani časové ohraničení, ke kterému se mají informace poskytovat, popřípadě konkrétní zaměstnání manžela, na základě kterého jsou výplatní pásky manželem získány. V případě sdělení informace o příjmech je toto výrazný problém, neboť ad absurdum by manžel mohl požadovat předložení výplatních pásek od počátku manželství. Uvedený petit proto nelze považovat za přesný a jasný.

Na druhou stranu nelze ignorovat fakt, že § 688 OZ výslovně povinnost prokázání tvrzených skutečností neukládá, když hovoří o pouhém „sdělení.“ Uvedené vnímám jako další z argumentů stojících proti možnosti vymáhat § 688 OZ prostřednictvím žaloby.

6. Výkon rozhodnutí

Problematika výkonu rozhodnutí v případě vykonatelného exekučního titulu znějícího na povinnost manžela sdělit informace o svých příjmech a stavu svého jmění je rovněž značně kontroverzní. Právě onu obtížnost výkonu rozhodnutí je možné považovat za jeden ze stěžejních argumentů, které vylučují samostatnou vymahatelnost informační povinnosti žalobou.

Komentářová literatura se shoduje na výkonu rozhodnutí způsobem ukládání peněžitých pokut.⁷⁸ Nejedná se o peněžité plnění a současně nejde ani o povinnost, která je přenositelná na jinou osobu. Na základě § 351 OSŘ by tak povinnému, za porušení povinnosti stanovené vykonatelným soudním rozhodnutím, byla uložena pokuta až do výše 100.000,- Kč, přičemž tuto lze ukládat opakovaně. Uvedený způsob výkonu rozhodnutí shledávám jako jediný racionální, neboť z logiky věci nepřipadá v úvahu jiný zákonem předpokládaný způsob výkonu a zároveň dle § 257 OSŘ nelze užít jiný způsob

⁷⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1.9.1998, sp. zn. I. ÚS 233/97

⁷⁸ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 162 (§ 689). a také WESTPHALOVÁ, Lenka. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 688)*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 s. 89

výkonu rozhodnutí než ten, který uvádí zákon. Považuji za vhodné na tomto místě vyloučit i možnost „vykonání“ povinnosti nahrazením projevem vůle dle § 161 odst. 3 OSŘ. Svoboda v této souvislosti uvádí, že cestou nahrazení projevem vůle je možné jít jen v případě, že manžel nemá něco fakticky vykonat, ale pouze strpět určitý právní vztah. Jako příklad zde uvádí neochotu manžela uzavřít nájemní smlouvu, přičemž jeho podpis v nájemní smlouvě je nahrazen právě rozhodnutím soudu.⁷⁹ Uvedené nelze v případě § 688 OZ aplikovat, neboť zde má manžel aktivně poskytnout požadované informace, nikoli pouze strpět jejich zjištění.

Způsob výkonu rozhodnutí dle § 351 OSŘ podporuje i jistá podobnost § 688 OZ a ustanovení § 1118 OZ,⁸⁰ přičemž k výkonu rozhodnutí práva zakotveného v § 1118 OZ Nejvyšší soud uvádí: „Povinnost umožnit ostatním spoluvlastníkům, aby se seznámili s obsahem listin a záznamů vedených správcem, lze vymáhat postupem podle § 351 OSŘ (srov. 22 Cdo 492/2005).“⁸¹

S výkonem rozhodnutí dle § 351 OSŘ se však pojí minimálně dva ryze praktické problémy. Prvním z nich je reálná nemožnost dojít k jednoznačnému zjištění, zda povinný manžel své povinnosti dostal a sdělil veškeré informace, které sdělit měl. Co se týče sdělení informací o příjmu ze závislé činnosti, resp. povinnosti předložit výplatní pásky, zde je splnění či nesplnění povinným manželem zřejmé. Problém však nastává ve chvíli, pokud má manžel sdělit informace o stavu svého jmění. Druhý manžel totiž není schopen posoudit, zda jsou informace úplné nebo zda povinný manžel část svého jmění zatajuje. Tato „nevědomost“ je pak problematická, neboť při ukládání dalších pokut soud nezkoumá, zda povinný soudem uloženou povinnost splnil, nýbrž vychází pouze z tvrzení oprávněného.⁸²

Za druhý problém odborná literatura považuje samotné ukládání pokut. Je možné předpokládat, že tyto budou povinným manželem hrazeny z financí, které jsou součástí SJM.⁸³ V úvahu však nepřipadá alternativa, kdy by povinný manžel byl zavázán k úhradě pokuty a zároveň by bylo uloženo, aby tyto hradil pouze ze svého výlučného vlastnictví. Právní úprava totiž neumožňuje soudu, který povinného manžela zavazuje k úhradě

⁷⁹ SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

⁸⁰ Vztah těchto dvou ustanovení byl rozebrán již v kapitole 1

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.července 2006, sp. zn. 22 Cdo 2058/2005

⁸² LEVÝ, Jiří. In SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr. LEVÝ, Jiří. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád. 2. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 1547 (§ 351).

⁸³ PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1. 1. vydání*, Praha: Leges, 2016, s. 162 (§ 689).

pokuty, aby určit, z jakých finančních prostředků má být pokuta hrazena. Povinnost postihnout výlučný majetek před společným jměním manželů vyplývá toliko z principu proporcionality exekuce, v praxi však může být s ohledem na to, že manžel, který neplní svou informační povinnost i vyhledání výlučného majetku obtížné.

Ve výsledku by tak došlo k zcela absurdní situaci, kdy by oprávněný manžel doslova doplácel na to, že ve vykonávacím řízení jako oprávněný figuruje a prostřednictvím institutu SJM by se pak podílel na úhradě stanovených pokut. Dále, pokud by pokuty nebyly povinným manželem hrazeny dobrovolně, tyto by bylo možné vymáhat v soudním řízení, popřípadě dále prostřednictvím výkonu rozhodnutí. Žalobcem resp. oprávněným by v tomto případě byla Česká republika, neboť peněžité pokuty dle § 351 OSŘ připadají státu. Za stát by pak jednala jeho příslušná organizační složka.⁸⁴ Peněžitý dluh, který povinnému manželovi vznikl tím, že neuhradil stanovené pokuty je výlučným dluhem tohoto manžela, neboť vznikl jinak než převzetím, které je požadováno § 710 OZ. V případě výkonu rozhodnutí by tak mohl být postižen tzv. hypotetický vypořádací podíl, neboť je možné dovodit, že dluh vznikl protiprávním činem, který je předpokládán § 732 OZ. Druhý manžel by tak sice nemusel namítat nesouhlas s dluhem vůči věřiteli, nicméně nelze očekávat, že by se jej výkon rozhodnutí fakticky nijak nedotknul.

Mám za to, že výše uvedené je dalším relevantním argumentem proti samostatné vymahatelnosti práva dle § 688 OZ žalobou.

7. Praktická využitelnost institutu

Praktické dopady ustanovení § 688 OZ je možné shledat v řadě institutů rodinného práva. Za nejvýznamnější však vnímám jeho vztah k vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely dle § 697 OZ, o němž je pojednáno níže. Ustanovení § 688 OZ je dále jistě využitelné v případě řízení o stanovení výše příspěvku na rodinnou domácnost dle § 690 OZ. Odborná literatura rovněž poukazuje na možnou náhradu škody, která manželovi vznikla v důsledku nedostatečných informací o příjmech a jmění druhého manžela.⁸⁵

⁸⁴ Vyplývá z § 21 OSŘ

⁸⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. IN HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 89 (§ 688).

7.1. Vztah ustanovení § 688 OZ a vyživovací povinnosti mezi manžely dle § 697 OZ

Vyživovací povinnost mezi manžely dle § 697 OZ vzniká *ex lege* uzavřením manželství a jejím účelem je zajistit stejnou hmotnou a kulturní úroveň manželů. Lze ji tedy považovat za promítnutí zásady rovnosti. Není-li vyživovací povinnost ze strany manžela s vyšší hmotnou a kulturní úrovní poskytována dobrovolně, je možné se jejího poskytnutí domáhat prostřednictvím žaloby. Vzhledem ke sporné povaze řízení, je toto ovládáno zásadou projednací. Z uvedeného vyplývá, že „procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci nese v první řadě žalobce, který je povinen nejen tvrdit, ale i prokázat, že druhý z manželů pobírá v žalobě tvrzené příjmy, popř. že souhrn jeho tvrzeného majetku a dluhů v žalobě odpovídá skutečnosti.“⁸⁶ Z důvodu informačního deficitu by pak byl žalující manžel vystaven neúspěchu ve sporu. Odborná literatura v této souvislosti vnímá § 688 OZ jako jistou procesní ochranu žalujícího manžela, který tímto informačním deficitem trpí. Ustanovení § 688 OZ mu v tomto případě umožňuje uvést, že žalovaný manžel nedostal své zákonné povinnosti poskytnout potřebné údaje, a domáhat se, aby byla tato povinnost uložena žalovanému manželovi soudem.⁸⁷

Se shora uvedeným pojetím se ztotožňuji, neboť na jeho základě je možné § 688 OZ považovat za zákonné zakotvení tzv. vysvětlovací povinnosti žalovaného manžela, což je dle mého soudu racionální. Macur v souvislosti s vysvětlovací povinností považuje informační deficit jedné ze stran za porušení zásady „rovnosti zbraní“, avšak pouze v případě, že strana trpící informačním deficitem nemá jinou možnost, jak potřebné informace získat, nežli od protistrany. V případě informace o příjmu a stavu jmění manžela je tento předpoklad naplněn, neboť si nelze představit jiný zákonem aprobovaný způsob, kterým by se žalující manžel informace o příjmu či jmění domohl.

K vysvětlovací povinnosti strany nezátížené důkazním břemenem se již opakovaně vyjádřil i Nejvyšší soud, ve své judikatuře např. uvádí: „Důkazní břemeno ohledně určitých skutečností leží na tom účastníku řízení, který z existence těchto skutečností vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky; jde o toho účastníka, který existenci těchto skutečností také tvrdí. V některých případech strana zatížená důkazním břemenem však objektivně nemá a nemůže mít k dispozici informace o skutečnostech

⁸⁶PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 162 (§ 689).

⁸⁷ Tamtéž

významných pro rozhodnutí ve sporu, avšak protistrana má tyto informace k dispozici. Jestliže pak strana zatížená důkazním břemenem přednese alespoň „opěrné body“ skutkového stavu a zvýší tak pravděpodobnost svých skutkových tvrzení, nastupuje vysvětlovací povinnost protistrany; nesplnění této povinnosti bude mít za následek hodnocení důkazu v neprospěch strany, která vysvětlovací povinnost nesplnila.“⁸⁸ Z citovaného judikátu vyplývá i sankce, která nastoupí v případě, že manžel své vysvětlovací povinnosti nedostojí. Tato se promítne v rámci volného hodnocení důkazů. Dle Macura je třeba případné odmítnutí nebo úmyslné podání nepravdivé výpovědi posuzovat jako důkaz ve prospěch skutkového tvrzení druhé strany, neboť v úvahu nepřipadá nic jiného, než obavy strany, které byla vysvětlovací povinnost uložena, že by poskytnuté vysvětlení výrazně zlepšilo procesní postavení protistrany.⁸⁹ Zároveň však uvádí, že soud není oprávněn splnění vysvětlovací povinnosti vynucovat jiným způsobem, např. pořádkovou pokutou.⁹⁰

Pro zhodnocení, zda byla vysvětlovací povinnost naplněna, je dle mého názoru důležité zodpovědět, zda obsahem této povinnosti je vskutku jen pouhé vysvětlení, nebo zda je možné povinnost chápat v širším slova smyslu a požadovat po manželovi i prokázání tvrzených skutečností. Tedy tvrdí-li konkrétní příjem, je povinen doložit výplatní pásky. Tvrdí-li existenci bankovního účtu, je povinen předložit výpis, z něhož by byl patrný zůstatek finančních prostředků na něm uložených. V návaznosti na kapitolu 5, která o této problematice rovněž pojednává, mám za to, že lze bez obtíží uzavřít, že manžel by měl v rámci své vysvětlovací povinnosti nejen tvrdit, ale i doložit tvrzené skutečnosti patřičnými důkazy. Pokud by se tak nestalo, ztrácela by vysvětlovací povinnost smysl, neboť manžel, kterému byla uložena, by mohl bez obtíží tvrdit nepravdivé informace stejně jako v případě, kdy by mu tato povinnost uložena nebyla. S tímto názorem koresponduje i rozhodnutí Nejvyššího soudu, kdy tento v rámci vysvětlovací povinnosti rovněž předpokládá i prokázání tvrzených skutečností: „žalobkyně také tvrdila, že žalovaný v době zániku společného jmění manželů disponoval značnými finančními prostředky, patřícími do společného jmění manželů, což dovozovala z toho, že bezprostředně po rozvodu manželství měl zakoupit byt v Praze v ceně asi 8 - 10 milionů Kč. [...] žalovaný tvrdil, že prostředky na byt získal v dědickém řízení po otci,

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010

⁸⁹ MACUR, Josef. Vysvětlovací povinnost strany nezatížené důkazním břemenem. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 9, č. 5, s. 200.

⁹⁰ Tamtéž

*v řízení však tato skutečnost nebyla zjišťována, zjevně proto, že soudy ji považovaly za nevýznamnou. Jestliže by však bylo prokázáno, že žalobce bezprostředně po rozvodu manželství zakoupil byt v hodnotě uvedené žalobkyní, byl by to nepřímý důkaz o tom, že v době zániku SJM disponoval společnými prostředky, ze kterých byt koupil; šlo by tak o skutečnost jdoucí k jeho tíži. Pak by nastoupila jeho vysvětlovací povinnost; pokud by nevysvětlil a neprokázal, jak prostředky k zakoupení bytu získal, bylo by nutno dojít k závěru, že šlo o společné prostředky, jejichž vypořádání se žalobkyně domáhala.*⁹¹

Uváděným argumentem ve prospěch vnímání § 688 OZ jako procesní ochrany žalujícího manžela je i skutečnost, že žalovaný manžel ve své podstatě porušil zákonem stanovenou povinnost informovat druhého manžela, a z této následně nesmí profitovat.⁹²

7.2. Vztah ustanovení § 688 OZ a vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely dle § 760 OZ a násl.

Závěr, že § 688 OZ lze považovat za procesní ochranu žalobce, komentářová literatura přijímá i v případě výživného mezi rozvedenými manžely dle § 760 OZ a násl.⁹³ Tento závěr však nepovažuji za správný a to z následujícího důvodu. Demonstrováno na příkladu – manžel X se po 2 letech od rozvodu manželství domáhá sankčního výživného dle § 762 OZ vůči manželovi Y. Budou-li naplněny veškeré zákonné předpoklady a soud výživné manželovi X přizná, toto mu náleží v rozsahu zásadně stejné životní úrovně, přičemž s ohledem na § 154 OSŘ je úroveň poměřována nikoli s úrovní, kterou měl manžel Y v minulosti, za dobu trvání manželství, ale s úrovní, kterou disponuje v době vyhlášení rozsudku. Časový odstup 2 let je však dostatečně dlouhý na to, aby se majetkové poměry manžela Y výrazně změnily, příjmy manžela Y se například výrazně navýšily. Ze systematiky zákona i z dikce ustanovení § 688 OZ jednoznačně plyne, že právo, resp. povinnost sdělit rozhodné informace se poskytuje toliko mezi manžely. Nikoli mezi rozvedenými manžely. Výklad, který by poskytoval právo dle § 688 OZ i po rozvodu manželství, by dle mého názoru směřoval proti dikci ustanovení i jeho samotnému smyslu. Pokud je smyslem ustanovení prevence (tedy právo manžela znát skutečnosti, které mohou ovlivnit chod a fungování manželského

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2014, sp. zn. 22 Cdo 2851/2013

⁹² PODRAZIL, Petr. IN MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek IV/1*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2016, s. 162 (§ 689).

⁹³ Tamtéž

svazku), pak není důvod toto právo přiznávat rozvedeným manželům, kdy existence manželského svazku již evidentně absentuje. Vráťím-li se zpět k demonstrovanému příkladu, pak je zjevné, že manžel X nemůže namítat nesplnění informační povinnosti manželem Y po zániku manželství, tedy v tomto konkrétním případě informace o příjmu a jmění za dobu 2 let od rozvodu. Pokud vysvětlovací povinnost manžela Y vychází z jeho informační povinnosti dle § 688 OZ, je na místě, aby trvala jen potud, pokud trvá informační povinnost. Samozřejmě je možné, že vysvětlovací povinnosti bude manželovi Y rozhodujícím soudem uložena, avšak důvod by se v tomto případě měla opírat o argumenty uvedené v již shora citovaném judikátu Nejvyššího soudu,⁹⁴ nikoli o ustanovení § 688 OZ.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010

Závěr

Diplomová práce zpracovává téma Informační povinnost mezi manžely, jež je zakotveno v § 688 OZ. Práce je rozdělena do dvou částí: část hmotněprávní – kapitoly 1 až 3, část procesní – kapitoly 4 – 7. Stěžejním metodologickým přístupem je výklad právních norem, kdy diplomová práce je protknuta výkladem právních norem s objektivně recentním výkladovým cílem, jehož vliv je znatelný téměř v každé kapitole. V práci je však zastoupen i výkladový cíl subjektivně historický, neboť analyzované ustanovení je možné stále považovat za relativně nové a zkoumání vůle zákonodárce má v mé práci nezastupitelné místo.

Převažujícím použitým zdrojem diplomové práce je jednoznačně odborná literatura v knižní podobě, konkrétně pak zejména komentář k občanskému zákoníku nakladatelství Leges. Významný zdroj úvodních kapitol části hmotněprávní i procesní tvořila také odborná literatura z oblasti teorie práva.

Lze uzavřít, že došlo k naplnění cíle diplomové práce, přičemž veškeré relevantní aspekty informační povinnosti dle § 688 OZ byly analyzovány a zhodnoceny. Konkrétně jsem v práci došla v rámci jednotlivých kapitol k následujícím poznatkům a závěrům:

1. Aplikační dopady ekonomické roviny ustanovení § 688 OZ – cílem kapitoly bylo zhodnotit skutečný aplikační dopad ustanovení a jeho vztah k ustanovení § 1118 OZ a násl., který zakotvuje právo podílového spoluvlastníka na vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno. V kapitole došlo ke zhodnocení vztahu z hlediska speciality, kdy nejprve bylo zapotřebí vymezit obecné rysy *lex generalis* a *lex specialis*, a tyto následně aplikovat na ustanovení § 688 OZ a § 1118 OZ. V této kapitole jsem došla k závěru, že § 1118 OZ je třeba považovat za *lex specialis* ve vztahu k § 688 OZ. Zákonná úprava SJM odkazuje na užití ustanovení o spoluvlastnictví, přičemž právě § 1118 OZ, který je zařazen do části třetí hlavy II, dílu 4 OZ upravuje obsahově stejný jev jako § 688 OZ, avšak v užší podobě, když zahrnuje pouze informace o příjmech a jmění spadajících do SJM. Zároveň § 688 OZ zahrnuje širší množinu jevu, nežli norma speciální, tzn. § 1118 OZ. Domáhá-li se tedy manžel po druhém manželovi informace o příjmu či stavu jmění, které však obsahově náleží do SJM, je na místě jít cestou § 1118 OZ. Užití § 688 OZ je možné toliko v případě výlučného vlastnictví. Tedy v případě výjimek ze SJM dle § 709 odst. 1, § 710, § 712 odst. 2 OZ a v případě odlišného majetkového režimu než zákonného, tzn. režimu oddělených jmění dle § 717 ve spojení s § 729 OZ, v režimu

vyhrazujících vznik SJM ke dni zániku manželství dle § 717 OZ, v režimu zúžení rozsahu SJM (pouze co do zbytkové oblasti, kterou manželé z úpravy SJM vyloučili) dle § 717 OZ.

2. Povaha ustanovení § 688 OZ – výzkumná otázka této kapitoly obsahovala posouzení, zda je ustanovení § 688 OZ nutno považovat za normu osobního či majetkového charakteru, a dále posoudit povahu ustanovení z hlediska kogentnosti či dispozitivnosti. Norma byla v rámci této kapitoly posouzena jako osobní a to s ohledem na systematické zařazení, na předmět informační povinnosti, kterým je toliko sama informace, nikoli majetkové plnění a rovněž s ohledem na nemožnost dispozice s právem dle § 688 OZ.

Pro zhodnocení, zda je ustanovení kogentní či dispozitivní, bylo nejprve zapotřebí dojít k jednoznačnému závěru, zda lze v případě § 688 OZ vůbec o vlastnosti kogentnosti/dispozitivnosti uvažovat, resp. zda se jedná o pravidlo chování, právní normu. Vzhledem ke skutečnosti, že § 688 OZ v sobě jednoznačně obsahuje pravidlo chování, neboť stanoví žádoucí chování, tzn. poskytnutí informace druhému manželovi; prostřednictvím dovolení, konkrétně práva, resp. nároku manžela na poskytnutí informace; druhově určeným subjektům, tedy manželům, uzavřela jsem, že se o právní normu jedná. Pro posouzení případné kogentnosti ustanovení pak byl použit tzv. test kogentnosti, který vychází z § 1 odst. 2 OZ. Nedošlo však k naplnění žádného z požadavků testu kogentnosti, tzn. k závěru, že jakékoli odchýlení se od § 688 OZ by samo o sobě nepředstavovalo rozpor s dobrými mravy, veřejným pořádkem a zároveň není účelem ustanovení ochrana slabší strany.

3. Rovina ekonomická – předmětem zkoumání třetí kapitoly byl skutečný předmět informační povinnosti, resp. zda lze požadovat pouze příjmy nebo i výdaje (dluhy) tázaného manžela. S ohledem na účel ustanovení, kterým je prevence, resp. právo manžela znát skutečnosti, které mohou ovlivnit chod a fungování manželského svazku a rovněž s ohledem na pojem „jmění“, které zahrnuje aktiva i pasiva, byl přijat závěr, že předmětem žádosti manžela mohou být i informace o výdajích či dlužích.

4. K možnosti vymáhat právo na informace soudní cestou – kapitola měla za cíl zhodnotit, zda je právo zakotvené v ustanovení § 688 OZ vymahatelné přímo, samo o sobě. V úvodu jsem se zabývala povahou normy z hlediska její imperfekce, avšak k zodpovězení položené otázky došlo až po užití testu poměrnosti cíle a prostředku, prostřednictvím kterého bylo poměřováno právo na informace dle § 688 OZ a právo na soukromí. Na základě uvedeného testu pak byl přijat obecný závěr, že argumenty

ve prospěch práva na soukromí převažují a práva dle § 688 OZ se nelze domáhat samostatně žalobou.

5. Žaloba – stěžejní částí kapitoly 5 bylo posouzení petitu žaloby, resp. co skutečně může tazající se manžel požadovat. Vzhledem k účelu a smyslu ustanovení § 688 OZ jsem dospěla k závěru, že jediným logickým řešením je možnost nejen informace požadovat, ale rovněž domáhat se i jejich prokázání. S ohledem na výslovnou dikci zákona je uvedený závěr pouze dalším argumentem, proč § 688 OZ nelze vnímat jako přímo vymahatelné právo.

6. Výkon rozhodnutí – kapitola rozebírala především praktická úskalí, která se pojí s výkonem rozhodnutí ukládáním peněžitých pokut dle § 351 OSŘ, který byl posouzen jako jediný možný způsob výkonu. Vzhledem k přijatému závěru, kdy úhrada pokut povinným manželem by vedla k absurdním závěrům, respektive na jejich úhradě by se fakticky podílel i oprávněný manžel, je možné shledat výkon rozhodnutí jako další z argumentů, proč nelze informační povinnost vymáhat prostřednictvím žaloby samu o sobě.

7. Praktická využitelnost institutu – poslední kapitola diplomové práce byla věnována aplikaci informační povinnosti v souvislosti s jinými instituty rodinného práva. Informační povinnost lze považovat za významný nástroj právě v „ostatních žalobách“, které se týkají jiných majetkových nároků manžela (např. žaloba o stanovení vyživovací povinnosti mezi manžely), kdy tato plní funkci tzv. vysvětlovací zákonné povinnosti. Manžel žalobce by se pak v řízení o stanovení vyživovací povinnosti mohl dovolávat skutečnosti, že manžel žalovaný nedostal své zákonné povinnosti dle § 688 OZ a tato skutečnost mu proto nemůže jít k tíži.

Závěrem lze konstatovat, že cíl diplomové práce byl beze zbytku naplněn. Ustanovení § 688 OZ je možné považovat za normu dispozitivní, osobního charakteru. Vzhledem k argumentům a závěrům, které byly v práci předestřeny, nelze informační povinnost považovat za přímo vymahatelnou prostřednictvím žaloby. I přes tuto skutečnost mám však za to, že institut § 688 OZ je silným nástrojem použitelným v jiných řízeních.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon 94/1963 Sb., zákon o rodině

Zákon 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sněmovní tisk 362/0. Část č. 1/2. Vládní návrh občanského zákoníku.

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1963, sp. zn. 3 Cz 55/63

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2058/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2014, sp. zn. 22 Cdo 2851/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2010, sp. zn. 20 Cdo 1064/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.4.2005, sp. zn. 22 Cdo 492/2005

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1.9.1998, sp. zn. I. ÚS 233/97

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 3137/09

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. Února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

Monografie

HURDÍK, Jan. LAVICKÝ, Petr. TELEČEK, Ivo. *Občanské právo hmotné: Obecná část, Ochrana osobnosti*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 140 s.

KNAPP, Viktor a kol. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde Praha a.s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1998. 462 s.

GERLOCH, Aleš. Imperfektní právní norma. In HENDRYCH a kol. *Právníkový slovník*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 336 s.

Komentáře

MELZER, Filip. TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník velký komentář. Svazek I.* 1. Vydání, Praha: Leges, 2013. 649 s.

MELZER, Filip, TĚGL Petr. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1.* 1. Vydání. Praha: Leges, 2016. 991 s.

ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474).* 1. Vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013.

ROUČEK, František. SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první.* Reprint původního vydání, Praha: CODEX Bohemia, s.r.o.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975).* 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr. LEVÝ, Jiří. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Občanský soudní řád.* 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654).* 1. Vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014.

Odborné články

SVOBODA, Karel. K žalobám mezi manžely za trvání manželství. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 18, s. 638.

HANUŠ, Libor. K materiální derogaci (interpretačním derogačním pravidlům). *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 24, s. 898 – 901.

TELEC, Ivo. Subjektivní práva rodinná. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 77.

MACUR, Josef. Vysvětlovací povinnost strany nezatížené důkazním břemenem. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 9, č. 5, s. 200.

TELEC, Ivo. Váhy a meč aneb test poměrnosti cíle a prostředku. *Právník*, 2009, roč. 148, č. 7. s. 673-704.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Ochrana slabší strany v rodinném právu. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 4, s. 362 – 377.

KNAPP, Viktor. O právu kogentním a dispozitivním. *Právník*, 1995, roč. 134, č. 5, s. 1 – 11.

Sborníky

ŠALAMOUN, Michal. Manželské povinnosti a jejich vykonatelnost. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. Edition*. Brno: Masaryk University, 2009.

Internetové odkazy

VRCHA, Pavel. *K právu manžela, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění* [online]. vrcha.webnode.cz, 7. Října 2015 [cit. 24. února 2018]. Dostupné na <https://vrcha.webnode.cz/news/k-pravu-manzela-aby-mu-druhy-manzel-sdelil-udaje-o-svych-prijmech-a-stavu-sveho-jmeni/>.

ELIÁŠ, Karel. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku* [online]. bulletin-advokacie.cz, 13. října 2015 [cit. 28. února 2018]. Dostupné na < <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku>>.

Důvodová zpráva k NOZ – konsolidovaná verze. Str. 167. [online]. občanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 26. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Shrnutí

Informační povinnost mezi manžely dle § 688 OZ je velmi aktuální téma i přes skutečnost, že mu není v odborné literatuře prozatím věnována přílišná pozornost.

Lze shrnout, že v rovině hmotného práva je právo na informace právem osobním a dispozitivním. Rovněž z hlediska aplikačního dopadu je možné jej užít toliko v případě výlučného jmění manželů. Ve vztahu k příjmům a jmění obsahově spadajících do SJM je § 688 OZ pouhým *lex generalis*, přičemž speciální úprava je obsažena v § 1118 OZ.

Cílem procesní roviny diplomové práce bylo posoudit vymahatelnost informační povinnosti prostřednictvím žaloby. Na základě testu poměrnosti cíle a prostředku, jehož předmětem bylo srovnání práva na informace a práva na soukromí, bylo zjištěno, že obecná vymahatelnost informační povinnosti není přípustná. Tento argument podpořila rovněž skutečnost obtížného výkonu rozhodnutí.

Lze však uzavřít, že ustanovení § 688 OZ je užitečným nástrojem v řízení, která se týkají ostatních majetkových institutů rodinného práva. Například vyživovací povinnosti mezi manžely.

Abstract

Information duty in marriage according to § 688 Civil Code is a very actual issue, despite the fact, that it is not given that much attention in the literature for the time being.

It can be summed up that, in the field of substantive law, the right to information is a personal right. It is possible to diverge from it as well. Also, from the point of view of the application impact, it can be used only in the case of spouses' exclusive assets. In relation to income and property belonging to joint property of spouses, § 688 of the Civil code is merely a *lex generalis*, with a special regulation contained in § 1118 of the Civil code.

The aim of the procedural level of the diploma thesis was to assess the enforceability of the information obligation through the action. On the basis of the proportionality test of the target and the means of comparison of the right to information and the right to privacy, it was found that the general enforcement of the information obligation is not permissible. This argument also supported by the fact that the decision would be difficult to enforce.

However, it can be concluded that the provisions of § 688 of the Civil code are a useful instrument in proceedings concerning other property rights institutions of family law. For example, maintenance obligations between spouses.

Seznam klíčových slov/Key words

Informační povinnost	Information duty
Společné jmění manželů	Joint property of spouses
Příjmy a jmění	Income and property
Ekonomická rovina	Economic aspect
Rovina běžných povinností	Aspect of common duties
Vyživovací povinnost	Obligation to provide maintenance
Smysl a účel	Sense and purpose